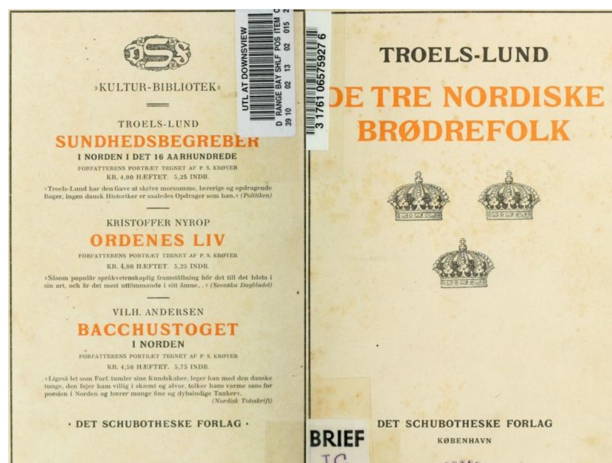
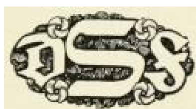

TROELS-LUND

DE TRE NORDISKE BRØDREFOLK

KØBENHAVN
DET SCHUBOTHESKE FORLAG
j. l. lybecker og e. a. hirschsphung
1906

---

h. h. thikles bogtrykkerui. københavn

Forord til den elektroniske udgave

Dette verk av **Troels Frederik Troels-Lund** (1840-1921) er digitalisert i maj 2010 av University of Toronto og tilpasset for Projekt Runeberg i februar 2014 av Ralph E.

Dette verk er ogsaa digitalisert av **Nasjonalbiblioteket i Oslo**.

TROELS-LUND

3E TRE NORDISKE BRØDREFOLK

DET SCHUBOTHESKE FORLAG

københavnDE TRE NORDISKE BRØDREFOLK

TROELS-LUND

DE TRE NORDISKE BRØDREFOLK

KØBENHAVN
DET SCHUBOTHESKE FORLAG
j. l. lybecker og e. a. hirschsphung
1906

h. h. thikles bogtrykkerui. københavn

De ydre Omstændigheder ved dette lille Skrifts Fremkomst er følgende: I Efteraaret 1905 ønskede Redaktionen af Tidsskriftet »Ord och Bild« at give dels Læsere en Fremstilling af, hvorledes »Skandinavismen« nu efter Aarets store Begivenheder tog sig ud fra et svensk og fra et dansk Synspunkt. I den Anledning henvendte Hedaktionen sig til en bekendt svensk Mand og til mig om hver at besvare dette Spørgsmaal.

Emnet interesserede mig. Men jo mere jeg i Tankerne syslede dermed, des klarere blev jeg over, at den Fonn for Besvarelse, som jeg maatte ønske at give dette Spørgsmaal, ikke vilde egne sig for et Tidsskrifts snævrere Ramme, da Forstaaelsen af Aarets Begivenheder efter min Mening netop afhang af, at de opfattedes som Led i Udviklingens store Hele. Jeg meddelte da Redaktionen, at jeg ikke saa mig i Stand til al levere den ønskede Artikel.

Men Emnet holdt mig desuagtet fast. Det var jo et Spørgsmaal, som Tiden selv rejste. Jeg søgte da at besvare det i den Form, som det efter min Mening syntes at kræve. Saaledes blev denne lille Bog til.

Af disse Oplysninger vil det fremgaae, at mine efterfølgende Udtalelser ere af beskeden, rent individuel Karakter. Jeg taler ikke paa nogen Andens endsige paa noget Partis

lVegne. Mine Ord ere hverken Prøveballon eller Program eller nogetsomhelst udover, hvad de udgive sig for. De ere kun simpelthen, hvad en dansk Mand har fait, tænkt og ment at forstaae, oplevede Begivenheder sete i Belysning af Fortidens og af, hvad der muligt vil komme. Mine Ord henvender sig til nordiske Landsmænd om en Sag, der angaar os alle, i Haab om at vække til Overvejelse, muligt til Modsigelse og herigennem til endnu bedre Forstaaelse, alt vel, naar blot til Gavn for det fælles nordiske Fædreland.

København, Januar 1906.

Tr.-L.

I.

Den Folkestamme valgte ikke ilde, der i hin Tid, da Folkene endnu vandrede, foretrak at slaa sig ned i Skandinavien. Vel var her ikke Sydens Varme og Frugter, men nok af Vildt; Fisk i Elv, i So og Hav; villig Jord, hvor Skoven veg for Ild og Økse. Og Solheden brændte ikke Daadkraften ud. Den kølige Luft heroppe, hvad enten den lettere og lettere vinked op over Fjeldet eller den muntert strøg ind over Fladland mellem Vesterhav og Østersø, friskede Sindet, gjorde Arbejd og Idræt kært.

Maaske oprindeligt lig de andre Folk paa Vandring blev den nordiske Folkestamme under disse Forhold efterhaanden en anden. Ogsaa Folkefrænderne bosatte sig eller strøg som Vandalerne, Vestgoter, Østgoter, Longobarder i glødende, selvfortærende Flugt langs de lokkende, lyse Middelhavskyster. Men da Støvskyen om de mylrende Folk tilsidst lettede, saa det saaes, hvor ethvert af dem var sunket i Død eller i Leje, viste det sig, at Folkestammen mod Nord var bleven forskellig fra de andre. Forholdene havde lært de nordiske Nybyggere at tømre ikke blot Husvæg og Tag men Skib og Mast, lært dem dyrke baade Jord og Elv og Hav. Men samtidigt sad trods Hjemmets og Arneildens ny-skabte Hygge Vandrelysten fra fordum dem fremdeles i Blodet. Aaret heroppe viste selv an. De lyse Sommerdøgns Tid til Nyfærd og Bedrift. Vintermulm til Hvile og Genfortælling af det Oplevede.

Evropa fik at føie, at det nu havde faaet nyt Husstel. Friske Folkeskyl fra oven hver Sommer, naar Lys og Varme gav Tegnet. Uvilkaarligt delte Strømmen sig. Fra Halvøens østlige Skraaning, Sverig, gik de over til Finland og Rusland. Fra Halvøens vestlige Skraaning, Norge, og fra det låve Fastland med Øer sydpaa, Danmark, gik man mod Skotland, England og Frankrig.

Det var Skandinaviens Stortid. Ikke blot fordi man hvert Aar høstede dobbelt, hjemme og ude, Afgrøde og Bytte. Heller ikke blot, fordi Befolkningens Opvækst var mylrende tæt som nysskaaret Græs: Masser af Børn; Overflod af Kvinder til Hustruer og Hjemmerøgt; Drengene Mænd, Mændene hurtigt afkappede derude, naar Kræfterne glipped. Men det var førsl og fremmest Stortid, fordi ingensinde før eller siden var Befolkningen stillet overfor saa storladen en Opgave. Hundreder af Aar i Rad hver Vaar skulde Skuden ud, Togt være planlagt og rustet udføres. Det var en Skole i Kraft, Omsigt og Raadsnarhed. Og hver enkelt havde fri Vækst op efter. Idag ved Aaren; imorgen maaske Fører; tilsidst maaske Tusinders Høvding ved Themsen, Seinen eller Volga.

Derfor blev ogsaa Følgen for Europa af al denne Nordboernes Overskylning fra oven mere end blot Hærværk og Voldsdaad. Nordboerne ikke blot tog, men de gav. De var selv voksede med Opgaven. Da den efterhaanden krævede ikke blot Sonnnertogter men Vinterophold tillige i de undertvungne Lande, groede de fast her og tilførte deres nye Hjem et rigt Overskud af Kraft og Snille. England, Normandiet, Finland og Rusland skylder Nordboerne — de engang saa frygtede Vikinger og Vareger — Tak for Værn og Pleje, Tak for hvad de selv blev. Ikke mindst i Rusland skabte Svenskerne blandt de bløde Slaver et Storværk af Rang. Fødte Førere, — »/fus« som de kaldtes af de overvundne — gav de ikke alene Landet Navn og overlog og5

ordnede dets Styre, men trofast værgede de det mod Grækere, Mongoler og Littauere. Selv da Mongolerne tilsidst undertvang hele Landet, var det endnu Efterkommerne af Varegen Rurik, der vovede at rejse Folket til Opstand og sluttelig sejrede. Ruriks sidste Ætling paa Tronen døde som Ruslands C/ar 1598.

II.

Nordboerne hjembragte Kristendommen, og den tæmmede dem som Vikinger. Men ikke deres Trang til Bedrift. En Stund skabtes et nordisk Trillingrige vesterpaa, Danmark, Norge, England, der omspændte Vesterhavet. Men Ringen brast, da Landsmændene i Normandiet svd fra trak til og rev England til sig. Forgæves styrede siden Flaader mod vest for at kue de nordiske Udbyggere. Kolonien var rodfæstet bleven sig selv, frihedskær, ikke længer til at genvinde. Det samme gentog sig 700 Aar efter, da England selv havde grundet Koloni videre vesterpaa over Atlanterhavet. Frihedstrangen sprængte Lydforholdet mellem de nordiske Efterkommere i Nordamerika og deres britiske Hjemland.

Men selv om Danske og Nordmænd dreves med braadne Pander fra væbnet Landgang i England, saa var Udveen dog derfor ikke stænget inde. Den fik ny Fonn som Pilgrimsfærd. Det var en Langfart fuld af Eventyr at sejle f. Eks. fra Norge gennem Kanalen det nordiske Stræde med Frænder paa begge Sider—ned til Middelhavet. Det fristede al gøre Strandhug under Vejs bos Maurerne i Portugal og Spanien, gæste Normanner i Syditalien og efter at have knælet ved Kristi Grav at sejle op til Konstantinopel og hilse paa Slægtninge blandt Væringerne i Miklagaard. Sigurd Jorsalfarer gjorde denne Tur med en hel Flaade og6

havde den extra Julefornøjelse at deltage i Erobringen af Sidon.

For Dahske laa dobbelt Vej til Jorsal. Enten til Søs Gibraltar rundt, eller blot søværts til Rusland og saa til Hest i Gæstefærd hos svenske Venner gennem den vældige Slette ned til Miklagaard. Erik Ejegod og Dronning gjorde dette fredelige Ridt.

Men Luren lød herhjemme. Kristendom blev Kiv med Kejser, Korsel Kamp mod Hedningfolk. Hvidt paa Rødt, Gult paa Blaat malede Kirken det. Danmark havde ondt ved at værge sig syd efter. Leddet var af Låve, og Venderne sværmede til Søs og til Lands. Finland kom i Vaande. Finske Stammer var trængt ind og truede de færre Svenskere langs Kysten. Men Valdemarerne, Erik den Hellige og Torkild Ivnutson førte Norden og Korset til Sejr. Finland blev Sverigs. Og Valdemar Sejr tegnede med blodig Sværdsod Ridset af sin Æts eventyrlige

Drøm: Fra Revals Strand, hvor Svenskevældet standsede, til Sønderjyllands gamle Grænse at kristne Landet til dansk Eje.

Under alt delte var efterhaanden Trækkene blevne udprægede hos den nordiske Folkestammes forskelligt lejrede Dele. Paa Fjeldets Østside kom Solen først og slog Smil af Birke og blinkende Søer, saa det glemtes, at Jorden var haard og Vejen i det pyntelige Landskab ofte lang fra Grande til Grande. Storladent laa Landet afsluttet for sig selv. Mod Vest Fjeld, mod Øst Hav. I Syd og Nord mørke, dybe, uigennemtrængelige Naaleskove. Fast tog Naturen fat. Mellem Sommer og Vinter raadte en Fastlandsspænding fra Ørkenhede til Bundfryse.

Herved opfostredes en Hittig, fattig, fribaaren Slægt, med lyst Blik og Glitter i Lader og Sind som de brede, blanke, glidende Elve, som Mälarn og Siljan i Sollys. Men rundt om denne klare Flade gik der stundom som et tyst Drag af de dunkle Grænseskoves hemmelighedsfulde Gru. Øg/

dybest føltes en Underhund som af det haarde Fjeld, ubønhørlig men med en sælsom Metalklang.

Med Hjemmets Staal i Haand flk hver Svensker i over tusind Aar Valget mellem to ulige Kaar. Enten at bruge Staalet til at bryde Grund og pløje Fure i Fædrelandets egen Hjemmemark. Eller at svinge sig over Østersøens Slots-grav og bruge Staalet som Klinge ovre i Sverigs Udmarker Finland, Rusland og Polen. Udbyttet'i Guld var større her end hist, men begge Steder avledes Slægt efter Slægt et og samme djærve, ukuelige Hverdagsmod og højtidsstemte Æres-krav.

Mod Syd brød Blæsten paa fra jydske Rev til Skaanes Sandhammer, og peb som Træk helt op til Kalmarsund. Vindstrakt og fladt laa Landet, Halvø Vest og Øst, med opankrede Øer imellem. Alle fyldte med velforplejet Mandskab. Hvermand lidt duknakket som for Blæst, forsigtig og dog letsindig. Godlidende men lunefulde som Lysskær i Løvskov og Skyggestrøg over gyngende Rugvipper, letvakte og snakkelystne som Bølgeskvalp i Sund og Belt. Liden Fjeldets Holdning men dog sejge og vedhængende, truede fra alle Kanter og ofte som vejrknække af Vindstød, kaade midt under Overhalingen, rejsende sig alter som Siv efter Blæst.

Paa Fjeldets Vesterside laa Norge, de store Modsætningers Land. Her kom Solen sidst. En medfødt Forurettelse. Dybt skar Fjorden sig ind, stejlt stod Side mod Side, engang maaske samhørige, nu adskilte, fjærne. Sten og Myr spærrede Vej, truende luded Graner paa Lur, solgerrig ruged hver Dal over sit. Trælsomt, trangt, tungvindt. Tilvejrs kun nye spærrende Fjeldtinder. Ved Kyst kun det vide, urolige Hav med den evige Brænding, bidske Isbjørne, der hoppende napped op efter de fattige Menneskehjem. Selv Vinden blev til Graad, naar den slører 0111 Kysten, sank ned som Regntaarer paa det vaade Fjeld.8

Og dog havde Naturen signet dette Land som kun faa. Mildt strøg Golfstrømmens bløde Haand gennem Vandet og lunked det lige til Nordkap. Havet stimed med Fisk. Om Kvst en Skærgaard med smult Vand bag fraadende Bølger. Og ind over Land, naar Dagene længtes og Nætterne blev lyse, en Vaar og Sommer saa skær og duftende ren. Alt maatte opad. Krydrede Blomster i Liernes Græs og Nyskud i Granmørket, Kvæg og Sætersfolk til Fjælds, op imod Vidder og Højtjeld, hvor kun Luften æterklar steg videre, højt over Sneen med Vildrenens Spor.

Som Land saa Folk. Stærke, stejle Viljer, der ikke lod sig knække ved ydre Vold, men, gennemsivede, uventet kunde styrte i Skred. Tavst fostret Stordaad, sig selv nok, og dog Trang til Glans og Storords Genlyd mellem Fjeldene. Hærdede, rene, nøjsomme Sind, mørke og indestængte men selvsikre og vidtkrævende, frosne men med Vaarflom, hjemkære men med en Udve, som selv Sommerens Lysdøgn ikke kunde stille. Ypperst som Søfolk, der lige let legte med Aaren i Godvejr, og haandfasl, raadsnart drev en Baad gennem Braadsø.

En Erstatning for Sverigs vidtstrakte Udmarker mod Øst og Danmarks nødtvungne, stadige Udkig til alle Sider fik Norge ved Udflytning til Island. Frihedstrang og Lyst til Færd paa Søen skabte Værket. Og rigt blev del lønnet. Ikke blot vandtes Land, men ved denne Fordobling vaktes frugtbar Selvforstaaelse. Mens Sverig glemte Pen for Bedrift, og i Danmark Saxo pressed hjemlig Digt og Daad i fremmed Tungemaal, udvekslede Island og Norge Nvt og Minder i Modersmaalets kendte, kære Form. Eddaerne, de norske Kongesagaer og Hjemmesagaerne fra Øen blev de første lovende Vidnesbyrd om de nordiske Folks aandelige Anlæg.9

VIII.

Tre raske Drenge, hver præget paa sin Vis, var den nordiske Folkestamme vokset op til. Men hvor flinkt de end tumlede sig, ét havde de endnu ikke Forstand paa: Handel og Pengeomsætning. For dem var endnu Guld kun at vinde paa to Maader, som Bytte i Krig eller ved Arbejd hjemme. I Mangel af Krig sled de troligt hjemme med Plov og med Kvægrøgt, med Fjælddrift og Havdrift. Endnu forstod de ikke at Bytte i Fred var en tredie Art Vinding, hvor man uden strengt Arbejde bytted og bytted Arbejdets Frugt, saa at Byttet selv blev til Guld.

1 denne Kunst — og den derved vundne Rigdom — blev i hvert Fald Stæderne mod Syd, det mægtige Hanseforbund, de nordiske Folk langt overlegne. Før man i Norden ret vidste, hvad der var foregaaet, følte man sig omspundet af Hansestædernes usynlige Net, bastet og bundet alle tre. Forgæves sprællede man imod, Maskerne var sejge og holdt.

Den herved vakte Følelse af Afmagt, Skam og Harme fremkaldte det første bevidste Udslag af Enhedstrang. Enkeltvis var man bleven overlistet og lammet. Men Enighed gør stærk. I Forening maatte man kunne sprænge hvert snærende Baand. De tre blev til ét.

Kalmarunionen var en stor og dyb Tanke, der bundede i selve de tre Folks Natur og historiske Forudsætning. Den hilstes med Glæde af Tidens stærkeste aandelige Magt, Kirken. Forsaavidt syntes den sikker paa Sejr. Men den led af en indre, afgørende Modsigelse, der blev dens Bane.

Den var nemlig vel en national Bevægelse, men kun i sin Fødsel, ikke i sin Gennemførelse. Uovervindelig, hvis den havde været et blivende Udtryk for de tre Folks nationale Trang, et fælles Maal for enige, lige stillede Brødre, sank den ned til at blive et blot Middel i fremmede Herskeres Haand. Prøvestenen for, at den svigtede sit oprindelige,10

ægte nationale Væsen, blev, at den, da den misbrugtes, fremkaldte en ny og renere national Rejsning, der, bloddøbt, i Kraft af sin indre Sandhed endte med Sejr.

Hvad Dronning Margrethe med Hjemmets Haand havde samlet, kunde muligt være blevet holdt sammen af Mænd med nordisk Sind og Synsmaade. Men det maatte nødvendigvis briste for indvandrede tyske Fyrster, der som Herskere i Danmark med Vaabenmagt søgte at erobre Sverig. Det var en national Usandhed, naar de kæmpede i Kalmarunionens Navn.

Kalmarunionen druknede i det stockholmske Blodbad. For Sverigs Vedkommende var hermed Lidelserne omme. Af Blodet fremspirede et nationalt Kongedømme i et frigjort Land. For Danmark og Norge derimod blev Følgerne langt værre: en gentagen Erobring af Landene ved slesvig-hol-stenske Fyrster og en Borgerkrig blodigere end det stockholmske Blodbad. Da den anden slesvigholstenske Hertug havde bemægtiget sig Danmark og Norge, medførte delte for Danmark et indvandret tysk Folkeskyl, som Danmark først sent forvandt, for Norges Vedkommende selve Tabet af dets Uafhængigbed.

IV.

Ved Reformationen blev de tre nordiske Drenge konfirmerede. At den nye Lære afveg fra, hvad de tidligere havde lært, vedkom ikke dem, men kun deres Værger. Selv var de endnu for uudviklede. Derfor ikke Spor af Kætteri i Norden eller Martyrdød for Troens Skyld som bos Slægtningene ovre i England. Men lier som hist var man spændt paa Konfirmationsgaverne. Kongerne inddrog Kirkegodset. De, der stod paa de næstøverste Pladser, ud for de adelige Stolestader, flk lidt med. Resten nedefter intet.11

Det stærke Røre, hvoraf Reformationen selv var et Udslag, ytrede sig hos alle Folk med nordisk Blod i Aarerne i en og samme Trang til ny Bedrift. Hos Frænderne i England tik denne Trang sit stolteste Udtryk i Sejren over den spanske »uovervindelige Flaade«. Vunden med smaa Midler over Datidens største Sømagt vakte den i England Vikingeaanden til Live igen. Medens engelske Fribyttere plyndrede spanske og portugisiske Skibe paa alle Verdens have, forvandlede de lidt efter lidt England selv til en Stormagt.

I Skandinavien ytrede sig den stærke, nyvakte Drift i to store Planer, der mindede om Fortidens Dage. Vel var Efterdønningerne af Kalmarunionens Tvist endnu ikke helt omme, og man leverede endnu en Krig om Retten til

tre Kroner i Vaabnet. Men uafhængigt heraf udformede hvert Land sin Plan for Fremtids Storhed.

Danmark-Norges gik ud paa Herredømme over de tilgrænsende .Have. Østersø, Vesterhav, Nordhav skulde være deres. Told erlægges for at sejle 0111 Nordkap eller gennem Sundet. Hver fremmed Orlogsmand stryge Topsejl som Tegn paa Ærbødighed. Med Herredømmet fulgte Pligt til at sikre Skibsfarten og holde Havet rent for Sørøvere. Det var denne stolte Søplan, der udtrykte, at man i Danmark endelig havde overvundet det fremmede Element af indvandrede Tyskere. Opdragelsen af Kristian den IV til Sømand blev dens Symbol. Og det var denne Søplan — som jo kun lod sig fuldt udføre ved norske Sømænd og norsk Skibstømmer — der lod Norge glemme, at det havde mistet sin Selvstændighed. 1 Udviklingen af den fælles Flaade, begge Landes kæreste Værn, var Norge Danmark mere end jævnbyrdig. Derfor holdt det troligt ved. Men da et Par Hundrede Aar efter hele den dansk-norske Flaade 1807 blev bortført eller tilintetgjort, da Havet ikke længer forbandt men skilte de to Lande, vaagnede Norge endelig12

af sin Aarhundreder lange Fortryllelses Dvale. I de syv Aar fra 1807 til 1814 slog Norge atter Øjnene op og krævede Selvstændighed.

Den store dansk-norske Søplan om Herredømme paa Nabohavene indeholdt imidlertid en afgørende Fare for Danmark. Østersøen blev herved en dansk Indsø med Sluseværk ved Kronborg-Helsingborg. Alene kunde Sverig saa lidt som de andre Østersølande bryde Lukket. Først da Holland hjalp med, sprængtes Bommen og Sundprovin-serne overlodes i svensk Eje.

Sverigs store Plan, der fremmedes ved dets kortvarige Forbindelse med Polen, angik ikke Vand men Land. Planen bestod i intet mindre end at erobre hele Østersøens Sydkyst, saa at Sverig sydøst omkring blev landfast med Danmark. I over Hundrede Aar kæmpede Sverig, ofte med Held, altid med forbavsende Mod og Udholdenhed, paa at smede denne uhyre Ring. Ringen brast først i Slaget ved Pultava 1709.

V.

De nordiske Folks to Kæmpeplaner: Herredømmet over Nabohavene og Herskerringen om Østersøen var uafhængige af hinanden og behøvede, som Oldtidens Vikingetog, egentlig ikke at støde sammen. De supplerede tværtimod hinanden, og der var Mulighed for, at de ved at udføres i Enighed lettere maatte kunne lykkes. En saadan Enighed kunde imidlertid efter de nylig førte Krige om Kalmarunionen næppe bygges alene paa Broderfølelser. Der udkrævedes helst en anden Enhedsfølelse tillige.

Denne Enhed fandtes i den tælles religiøse Tro. Og paa ny stilledes der de tre nordiske Folk den Mulighed al vokse sammen, denne Gang ikke blot i Kraft af ydre Slægtskab men tillige i Kraft af fælles aandelig Udvikling.13

Som Lutherdommens Forkæmpere mod Kejser og Pave vilde de tre have haft en politisk Opgave, der med Nødvendighed vilde have knyttet dem nøje til hverandre. Mange af de ydre Betingelser var særlig gunstige. Endnu var f. Eks. Skriftsproget ét og samme hos alle tre Folk.

Det var Gustav Adolf, der fattede Planen om et saadant nordisk Forsvarsforbund til Værn for Lutherdommen. Meget vilde være blevet anderledes, hvis Christian IV havde fulgt hans Opfordring, og de i Forening havde ført en nordisk Hær mod Syd. Men desværre afslog Christian IV Tilbudet, ledet af Mistænksomhed. Og gensidig Mistillid saaede da paany sin onde Sæd mellem de tre Brødrefolk. Hvad der skulde have været Fællesopgave, Fremgang i Kampen mod Kejseren, blev selv Kilde til Tvedragt. Og ganske som i Kalmarunionens Dage vokste der af Fællestanken Lyst til gensidig Erobring. Tyskvant Sindelag gik i Spidsen. Ligesom ^e første Konger af det oldenborgske Hus, Christian I, Hans og Christian II fordum havde ligget som Fjender udenfor Stockholm, laa nu i Vinteren 1658—59 Carl Gustav af Zweibrücken udenfor København. Men i Danmark som i sin Tid i Sverig rejste sig en levende Nationalfølelse og hindrede Fuldbringelsen af den Daad, der, nordisk seet, vilde have været en Udaad.

VI.

Tiderne gik. De nordiske Storplaner brast. Den sidste Viking red blødende fra Pultava svdefter. De tre Folk, der i tusind Aar havde stormet ud, fulde af overstrømmende Kraft, holdt sig nu roligt hjemme. Efter Flod fulgte Ebbe.

Ikke dog i aandelig Henseende. Indadtil blev den nye Tid en aandelig Gennembruds Tid. De tre Brødrefolk, der som unge havde fortalt hverandre Gudesagn og Sagaer, og14

som ældre sunget vaagnende Længsler ud i Folkevisernes Toner, de vaktes nu til Selvforstaaelse, udtrykte i ny Form deres Livssyn og aandelige Indhold. 1 Videnskab og Kunst lløj Navne ud fra Nord, der sent ville glemmes, og alt imens tolkede Digterne hjemme alt det meget, som ved at faa Ord blev til Eje. Under denne aandelige Selvudfoldelse udvikledes hver enkelt af de Tres Træk, og Forskellen uddybedes i Sprog som i Opfattelse. Thi kun til en Tid delte Danmark og Norge Fællesordførere som Holberg og Wessel. Siden skiltes ogsaa norsk og dansk. Tydeligt stod saa hvert enkelt af de tre Folks Ejendommeligheder. Stærkt iøjne-og iørefaldende for dem selv. For fremmede vigende og glemte over Familietrækkenes Lighed.

Men medens Folkene saaledes voksede hjemme, vokste ogsaa Farerne ude. Den Storm, der tidligere havde staaet fra Nord udover Europa, vendte sig og stod nu sydfra nordefter. Skandinaviens Skude, der fordum havde stævnet saa vidt, befandt sig med ét i heftig Søgang, hjemme hvor den laa.

De Farer, der opstod, var af dobbelt Art.

Tidligere havde de tre nordiske Folk og Riger vejet til i det europæiske Samfund. L'nder hærdende Kaar næredes heroppe af Hjemmets egen Grøde en jævnt talrig Befolkning. Men nu skiftede Europas Befolknings Forhold. Hvor der forhen kun havde levet saa mange Mennesker, 30111 Landets Frugtbarhed selv kunde ernære, skød der 1111 et nyt Erhverv, en ny Befolkningskilde op: »Industri«. Og denne Haandgernings-Virksomhed lik Fart, da man opfandt Dampmaskinen, og Kul blev Industriens daglige Brød. Tværs igennem Europa gaar der en indre Aare, fra England over Nordfrankrig og Belgien, gennem Rhinpreussen, Sachsen, Schlesien og helt ind i Rusland. Her har for Hundred Tusinder af Aar siden de store Skove groet, hvis Planterester Vægt af væltet Fjeld senere har presset til15

Kul. Over denne Kulstribe af fordums Skove skød der nu frem en tæt Befolkningsstribe af Mennesker. Og talrigere snurrede Hjulene, tættere vokste Befolkning og rygende Skorstene, efterhaanden som Fabrikerne tog Fart. Thi Kapløbet blev vildere. Snart forsynede denne Mængde af Fabriker ikke blot Hjemlandene, ikke blot hele Europa, men den samlede Verden med hvad der behøvedes af Varer. Naar Guld fra alle Verdensdele flød til disse Egne, saa lod her Millioner af Munde sig mætte, selv om Grønsvær og Hjorde veg for Kulstøv, Agre for uhyre Slakkebunker.

Forundrede stod de tre nordiske Brødre og saa til. De blev i egentligste Forstand mindre og mindre, alt eftersom de andre tog til. Engang føre og kraftige som disse, tog Nordboerne sig nu ud som gabende Landsbybørn ved Siden af de voksne Fremmedes Automobil.

Mens Skandinavien var vokset i indre Værd og Selv-forstaaelse, var det altsaa samtidigt gaaet tilbage i ydre Betydning.

I nær Forbindelse med denne Forandring stod den anden Fare, der truede Norden. Den ændrede Magtfordeling i Europa, Tyngdepunktets Forskydning til Mellemeuropa, bragte det svækkede Skandinavien nærmere til de nye Magthavere. Fristelsen laa da nær for disse til al vende deres Magt mod den svagere Nabo. Tilbageslaget mod Vikingetidens Stormflodsdage syntes inde. Kraftudfoldelsen i England, Frankrig, Tyskland, Rusland truede med at ville overskylle de tre nordiske Smaariger.

VII.

Under disse trange Forhold fandt og forstod endelig de tre Brødrefolk hinanden. Hvad Følelsen af Slægtskabsforholdet alene ikke havde mægtet under Kalmarunionen;16

hvad Følelsen af fælles Tro ikke havde formaaet under Trediveaarskrigen, det virkede nu det sikre Svn for fælles Nød og fælles Fare.

Da England under den nordamerikanske Frihedskamp kom i Krig med det meste af Europa, og Langfart paa Havet herved blev usikker, sluttede de tre nordiske Folk sig for Alvor sammen i en »væbnet Neutralitet«. Og siden under den store franske Revolution og de begyndende Napoleonskrige gentog det samme sig. Østersø og Vesterhav saa dansk-norske og svenske Flaader enigt krydsende sammen, skiftevis under Kommando af dansk-norsk og svensk Admiral. Paa samme Tid plejedes hjerteligt Samraad mellem Regeringerne i Stockholm og København.

Og det kunde vel gøres fornødent. Thi Faren voksede. Under stærkt Pres fra den russiske Kejsers Side indlod de tre Brødrefolk sig Aar 1800 paa det vovelige Spil trods Aftaler med England at indgaa et Slags væbnet Forbund med Rusland. En Krig med England blev Følgen.

Hvorledes man end vil bedømme Klogskaben af denne nordiske Politik — Napoleon og Kejser Paul var nvs blevne Venner; Kejser Paul truede Norden med Krig, hvis det ikke tøjede ham; her troede man at kunne gøre England forstaaeligt, at Forbundet var Norden paanødt og kun ind-gaaet paa Skrømt — én Ting staar fast: hvis det kom til Krig, vilde den nordiske Enighed her faa sin Bloddaab og Sammenholdet i Farens Stund, Kampen Side om Side, kunne drage vidtrækkende Følger efter sig.

Gustav IV og Kronprins Frederik var sig Øjeblikkets Betydning fuldt bevidst. Nøjagtige Aftaler blev trufne om det fælles Forsvar. Den kampklare Del af den svenske Flaade skulde fra Karlskrona slutte sig til den dansk-norske, der, dels fuldt udrustet dels opankret som Blokskibe i en Halvbue paa Københavns Red, laa færdig til Kampen. Slagets senere Gang viste, hvor afgørende denne Sammen-17

slutning vilde have været. Den svenske Flaade svarede netop til den Overvægt, der vilde have sikret Sejren.

Skammens, Sorgens Tavshed har siden da lagt sig om Navnet paa den nordiske Mand, der bar Ansvaret for, hvad nu foregik. Intet Fald synes dybere end hans. For li Aar siden Sejrherren i den største Søkamp mod Russerne. Syv Aar efter overgav han som Kommandant i Sveaborg denne Nordens stærkeste Fæstning uden Sværdslag for usselt Guld til Russerne. Naar begyndte hans Brøde? Var han 1801 købt til ikke at møde ved Kampen, saa at Nelson uden Frygt for Angreb i Ryggen kunde begynde Slaget paa Reden fra Dragør? Det vil maaske aldrig med Sikkerhed blive afgjort. Kun én Ting er vis. Han lystrede ikke sin Konges Ordre, men blev liggende med Flaaden i Karlskrona.

Som en Torpedo under Nordens nyskabte Enighed sprængte denne uopklarede Begivenhed Folkene med deres Regeringer fra hinanden. De nærmeste Følger var vel snart overvundne. Kejser Pauls Død genoprettede Freden, førend Nelson naaede til Karlskrona. Men Virkningen indefter af det Skete blev des dybere. En sikker Forvisning om gensidig Troløshed afløste Tilliden. Bitterhed, Frygt og Skadefryd afløste Samvirken for fælles Interesser. Herved forplumredes ikke blot indbyrdes Forstaaelse men ogsaa fremmede Magters Opfattelse af Forholdet. For Alvor tog England fejl af Danmark-Norges Sympatier og mente at burde afnøde dem deres Flaade, for at den ikke skulde blive overladt Napoleon. Københavns Bombardement og Flaadens Bortførelse 1807 hilstes med Fest i Helsingborg af den svenske Konge. Før Aarets Udgang var Krigen mellem de tre Brødrefolk erklæret. Finlands Erobring af Russere laa nu i de to andre Brødres Interesse. Saa højt var Forvirringen stegen. Saa dyb var den gensidige Misforstaaelse. Sindssyg som begge de to Konger, i hvis Hænder Nordens Tøjler var lagt.18

VIII.

Hvor højt Bølgerne gik i Norden 1807—14 og hvor modstridende de Følelser var, der var oppe, kan bedst ses af, at midt under Ufreden drømte man for Alvor om Enighed og Enhed. Aldrig har Norden været saa nær ved fredeligt igen at samles under ét Scepter som netop i disse Aar. Tre Gange var det, som om Frugten var fuldmoden. Christian August, Frederik VI, Christian Frederik nærede skiftevis hver især de samme sikre Forhaabninger.

Stormen ude fra de store Begivenheder i Europa flk dog Overhaand og hvirvlede ind den fremmede Czar-Tanke, at Sverig i Norges Erobring skulde faa Erstatning for det tabte Finland. Ved Vintertid kæmpede paa Snemarkerne i Holsten Kosakker og Tyskere mod den lille danske Hær, for at fravriste Frederik VI Norge. Han afstod det i

Freden i Kiel 1814.

Men ganske som i Sverig 1520 og i Danmark 1658—59 vaktes i Norge 1814 en Folkebegejstring for Frihed og Selvstændighed. Man nægtede at lystre hvad der var vedtaget ved Freden i Kiel. Det norske Folk gav sig selv den 17. Maj en fri Forfatning paa Eidsvold. Man kaarede Christian Frederik til Norges Konge. Og Kampen begyndte mod den fremrykkende svenske Hær.

Selv en Udlænding som Sverigs Tronfølger, den tidligere franske Marskal Bernadotte, forstod Dybden af de Følelser, som her var komne i Brand. Da han i sin Tid med Ruslands C/ar havde aftalt, at Norge skulde tilfalde Sverig i Erstatning lor del tabte Finland, kendte han endnu blot Landkortet. Efter dette at dømme var Formen paa et Rige som den skandinaviske Halvø, der tæt slutter sammen som et langstrakt Økseblad, ubetinget at foretrække for et tvedelt Sverig-Finland, der som to Tværsække hang over Byggen paa den botniske Bugt. Men nu gik del op for ham, at19

denne skandinaviske Halvø var beboet af to, om end nær beslægtede, saa dog lige selvstændige og frihedselskende Folk. Han var klarsynet nok til at indse, at varig Forening imellem dem ikke kunde skabes ved Broderblod og Erobring.

Før det var forsilde indlod han sig da i Forhandlinger med Christian Frederik. Denne var villig til at ofre sin Stilling som Konge for at hidføre Fred og Forsoning mellem Folkene. I Moss (14. August) enedes man da om at slutte Vaabenstilstand. Christian Frederik lovede at sammenkalde Stortinget, overgive sin Magt i det norske Folks Hænder og derpaa forlade Landet. Som svensk Kronprins lovede Bernadotte paa Kongen af Sverigs Vegne, at denne vilde antage den paa Eidsvold vedtagne Grundlov og ikke foreslaa andre Forandringer foretagne deri end dem, som var nødvendige for begge Rigers Forening.

Stortinget sammenkaldtes. Den 10. Oktober kom en Deputation herfra efter Indbydelse fra Christian Frederik ud til ham paa Bygdø i Christiania Fjord for at modtage »vigtige Meddelelser«. Han overgav til denne Deputation sin Erklæring om, at han nedlagde Norges Krone i Folkets Hænder og løste det norske Folk fra dets Troskabsed. Samme Dag forlod Christian Frederik Bygdø og sejlede til Danmark.

Stortinget besluttede, at Norge som et selvstændigt Rige under visse Betingelser skulde forenes med Sverig under én Konge. Men tillige vedtog det, at Kongevalg ikke skulde foretages, førend man var bleven enig om de Forandringer, som Norges Grundlov skulde modtage. Herved sikrede man sig frie Hænder i Forhandliugerne med de svenske Kommissærer. Disse gav efter i det væsentlige, ifølge Samraad med Karl Johan (Bernadotte). Den 4. November vedtog Stortinget Grundlovsændringerne og valgte derpaa enstemmigt Karl XIII til Norges Konge.

2*20

Da Valgets Udfald meddeltes Karl Johan, gav han straks de svenske Tropper Befaling til at forlade Landet og drog selv, ledsaget af norske Tropper til Kristiania. I Stortinget holdt han (d. 10. Novb.) en Tale paa Fransk, antog Grundloven paa den nye Konges Vegne og forbeholdt sig at forelægge til den svenske Rigsdags Godkendelse de Artikler, hvorved Forandringer eller Lempninger krævedes i den svenske Grundlov. Dagen efter holdt Karl Johan sit første norske Statsraad og anmodede i dette de tidligere norske Statsraadet- om at blive i deres Stilling. Uden ny Udnævnelse gik saaledes disse over i den af den nye Konge dannede Regering.

Karl Johan vendte derpaa tilbage til Stockholm, hvor den norske Statsraadsafdeling traadte i Kraft i de første Dage af 1815. Da Karl XIII var syg, bemyndigedes Karl Johan til at føre Regeringen saalænge. Han blev altsaa allerede fra nu af Norges virkelige Konge. Som begge Rigers Leder indrettede han Styrelsen af de norske udenrigske Anliggender paa den Maade, at den svenske Udenrigsminister forberedte og foredrog Sagerne ogsaa for Norge. De allerede ansatte svenske Gesandter i Udlandet overtog ogsaa Norges diplomatiske Hverv og blev saaledes norske Embedsmænd tillige. Det samme blev Tilfældet med de svenske Konsuler.

Kun Ei stod tilbage endnu. Den svenske Rigsdag skulde vedtage de til Sverigs Forening med Norge svarende Forandringer i den svenske Grundlov. Den »urtima riksdag«, som sammenkaldtes i Vaaren 1815, besluttede dog

ikke at optage Foreningsvilkaarene i Grundloven, men istedetfor at affatte dem i en særskilt »riksakt«. Da derpaa ogsaa Norges Storting havde givet sit Samtykke til, at Foreningsvilkaarene udfærdigedes i en fra Norges Grundlov adskilt »Higsakt«, samt vedtaget, at denne skulde have samme Kraft som Grundloven, var Forberedelserne omme. Den (i. August 1815 fik den af Storting og Riksdag vedtagne21

»Rigsakt«, affattet i begge Landes Sprog, i sammensat Stats-raadsmøde kongelig Bekræftelse og Underskrift.

Hermed var de indviklede Forhandlinger endt. Det norske Folks nationale Rejsning havde, ligesom det svenskes 1520 og det danskes 1658—59, høstet sin Løn. Takket være Bernadottes Klarsyn for, hvad der stod paa Spil, — ogsaa for ham personlig overfor Kongressen i Wien, — hans Snarraadighed og Maadehold var det lykkedes ham at handle i nordisk Aand. Broderkrigen, der tilsigtede et af de tre nordiske Folks Undertrykkelse, var bleven afbrudt, just som den var begyndt. Sverig og Norge var blevne forenede i Personalunion.

Men just paa Grund af Hurtigheden, hvormed der var blevet handlet, havde Almenheden i Sverig ondt ved at følge med. Det faldt den svært at fatte, at det Skete var Opgivelse af det Program, hvorpaa Bernadotte overhovedet var bleven valgt til Tronfølger i Sverig: Bod for Tabet af Finland. Uklart slog da mange sig til Ro med, at Erstatning var naaet, idet Norge nu var blevet et Lydrige under Sverig.

IX.

Hurtigt tabte sig i Norden Efterdønningerne af de tre Folks Sammenstød 1813—14. Skønt Kongen af Danmark ved Freden i Kiel tvungen ved Krig havde maattet afstaa Norge til Sverig, og skønt Svenske og Normænd derpaa havde baaret Vaaben mod hinanden, var den hjertelige Stemning mellem Folkene genoprettet allerede efter en halv Snes Aars Forløb. Venskabelige Møder først mellem Digtere i Lund og i København, saa mellem Nordens Naturforskere i Gøteborg, København o. s. v. og endelig mellem den studerende Ungdom i alle Nordens Universitetsbyer beseglede22

og udviklede den gode Forstaaelse. Samfølelsen styrkedes ved den fælles Fare.

Thi de Farer, der var begyndt at true Norden, og som havde givet sig Udslag i Englands Bortførelse af den dansknorske Flaade og Ruslands Erobring af Finland, var langt fra hermed lil Ende. Nu rejstes en ny Tvist sydfra om Grænsen mellem Danmark og Tyskland.

1 Treaarskrigen 1848—50 kæmpede svenske og norske Frivillige Side om Side med danske Brødre. Og Kampens Maal blev for saa vidt naaet, som det lykkedes al hindre Tyskland i at fravriste den danske Konge nogen af hans Besiddelser. Men Ordningen af Forholdet mellem det danske Hertugdømme Sønderjylland og de tyske Hertugdømmer Holsten og Lauenborg blev desværre truffen efter Stormagten Østerrigs Ønske og efter samme uheldsvangre Mønster, som den Dag i Dag truer Østerrig selv med Opløsning.

Faren var da kun foreløbig overstaaet for Danmark. Den trak endnu mere truende op, da Bismarck blev alt-formaaende Førsteminister i Preussen. Hans Program var: Venskab mellem Preussen og Busland; Østerrigs Udelukkelse af Tyskland; og overfor Sønderjylland, Holsten og Lauenborg: »dem maa vi have«.

En Opstand i Polen gav Preussen forønsket Lejlighed til at bringe Rusland Hjælp og paanøde det Preussens Venskab. Frederik VII.s pludselige Død 15. November 1863 gav Lejlighed til Indblanding i Danmarks Forhold. I Februar 1864 lagde sig en overlegen preussisk-østerrigsk Hær udfor Dannevirke. Efter Dannevirkes, Dybbøls og Ais's Erobring maatte Danmark den 30. Oktober ved Freden i Wien afstaa Sønderjylland, Holsten og Lauenborg til Fjenderne.

Det voldte Misstemning i Danmark, at Sverig-Norge ikke hjalp det under Kampen. Man vidste, at Carl XV og Frederik VII indbyrdes havde aftalt et nordisk Forsvarsforbund.23

Man følte sig overbevist om, at Hjælp fra Sverig-Norge vikle enten helt have kunnet afværge Krigen eller givet den et andet Udfald. Nu var Nordens gamle Grænse brudt, Sønderjylland tabt.

Det er dog et Spørgsmaal, om ikke Eftertiden, naar engang dette Aars Begivenheder ligger fuldt opklarede, vil

dømme anderledes. Meget synes alt nu at tyde paa, at Sverig-Norges Tilbageholdenhed ikke blot var nødtvungen, men i det samlede Nordens Interesse. Bismarck havde næppe for intet bevæget Rusland til roligt at se paa, at dets hidtidige Politik overfor Danmark blev krænket og Preussen kom i Besiddelse af Kielerhavn. Efter al Sandsynlighed var det en hemmelig Aftale, at hvis Sverig-Norge sluttede sig til Danmark, skulde Rusland angribe disse og til Vederlag bemægtige sig den nordlige Del af begge Riger med den for Rusland saa ønskelige isfri Havn ved Verdenshavet. Kun paa Grund af Sverig-Norges fuldstændige Tilbageholdenhed blev dette undgaaet og Tabet for Norden indskrænket til Sønderjylland.

Vist er det, at ved Spillets endelige Opgør stod af de vindende to Makkere Preussen med hele Gevinsten, Rusland tomhændet. Til Tak for som venskabelig Nabo roligt at have seet paa, at Preussen 1864 besejrede Danmark, 1866 Østerrig, 1870—71 Frankrig og tilrev sig Sønderjylland, Holsten, Lauenborg, Hannover, Hessen-Kassel, Elsass og det halve Lothringen opnaaede Rusland kun det ejendommelige Resultat at vide Kronstadt, der tidligere var blot vinterspærret af Is, nu ogsaa sommerspærret af en nvbygt, overlegen, tysk Flaade.

Fortrædelig søgte Rusland Erstatning mod Syd, og i Freden i St. Stefano, Marts 1878, sikrede det sig betydelige Fordele over det slagne Tyrki. Ifølge den her trufne Ordning laa fremtidigt Vejen aaben til Konstantinopel, udenfor hvilken Russerne denne Gang forsigtigt havde gjort Holdt24

af Frygt for Englands truende Rustninger. Men ubarmhjertigt berøvede Bismarck nogle Maaneder efter paa Kongressen i Berlin i Sommeren 1878, som »ærlig Mægler«, Rusland alle de vundne Fordele. Med forbavset Skadefryd var Europa her Vidne til, at den overvundne Sultans Landsdele uddeltes i Flæng til lutter uvedkommende, medens den egentlige Sejrherre med stigende Bitterbed saa det alt gaa fra sig.

X.

Kongressen i Berlin betegner Højdepunktet men ogsaa Tilbagegangs-Grunden i Bismarcks Magt. Reven hen af sin ustyrlige Skinsyge og Glubskhed havde han her hævnet sig paa Preussens trofaste Forbundsfælle Rusland, fordi Czaren nogle Aar tilforn havde hindret Preussen i endnu en Gang at slaa det altfor hurtigt genrejste Frankrig til Jorden. De tre tydelige Skranker for Jærnkanslerens Almagt — Romerkirken, Socialismen og Rusland — tirrede hans Ubændighed og bragte ham nu, da han ene havde Tøjlerne, til at køre vildt. Fra nu af gik hans Politik overfor Rusland ud paa gennem Udæskning og Drillerier at tvinge denne Preussens eneste uovervundne Nabo til Kamp. Czar Alexander II myrdedes kort efter, i 1881, af Nihilisterne. Men hans Søn Alexander III lod sig ikke af Bismarck drive til Krig, endnu mindre lokke til Tillid. Rusland indtog rolig, med Gevær ved Fod, en afventende Holdning, under stigende Forstaaelse med Republiken Frankrig.

Et bedre Bevis end at disse to Modsætninger nødtvungent mødtes, kunde ikke let føres for det Urimelige i den Politik, som Bismarcks uomstridte Anseelse paatvang Preussen. Kejser Wilhelm I var for gammel til at blive opmærksom paa, hvor denne Politik maatte føre hen. Hans Efterfølger, Kejser Friederich, regerede kun lidt over tre Maane-25

der. Men da efter dennes Dod i Juni 1888 en ung, selv-folende og virkelysten Mand kom paa Tronen med Wilhelm II, varede det kun kort, førend han blev Ulemperne ved Bismarcks vilde Kørsel vår og selv grel) Tøjlerne. Den 20. Marts 1890 maatte den blussende Kusk stige af Vognen, der kørte videre uden ham. Nys Europas mest indflydelsesrige Mand, dømtes han til paa sit Friederichsruhe, som paa et andet St. Helena, Resten af sit Liv at martres af magtløs Uvirksomhed og Forglemmelse.

Næppe var Bismarck afskediget, førend Kejser Wilhelm II, der »blev sin egen Kansler«, gennemførte en ny Form for Politik. Den tidligere preussiske Brøsighed afløstes nu af en egen travl Høflighed overfor Rusland og hvad dermed stod i Forbindelse. 1 Forholdet til andre Magter — ydre som hjemlige — vistes en alt efter deres Styrke afpasset Blanding af at gaa lige paa og at fire. Det sporedes ligesom i den preussiske Politik, at Riget nu var baade en Hærmagt og en Sømagt, dets Hersker ligelig interesseret baade for Rytterichok og for som Sejlsportsmand at lempe sig efter Vinden.

XI.

Alle disse Begivenheder lik den mest afgørende Indflydelse paa de nordiske Rigers Forhold.

Hvad der var foregaaet var jo kort og godt dette: Mod Syd var Danmarks tidligere nogenlunde trygge Grænsestilling bleven ganske forrykket. Tidligere dannede de tyske Hertugdømmer under dansk Herredømme, Holsten og Lauen-borg, Overgang og Stødpude mod en Række af Smaamagter: Meklenborg, Lybæk, Hannover, Hamborg, alle Dele af den besværligt og langsomt virkende Maskine: det tj'ske Forbund. Nu var alt dette blæst hort. Preussen havde erobret det hele og laget Sønderjylland tillige. Danmark grænsede26

nu mod Syd til en Stormagt, der var det langt, langt overlegen baade til Lands og snart efter ogsaa til Søs.

For Sverig-Norges Vedkommende var det venskabelige Forhold til Rusland ophørt. Et saadant havde bestaaet siden Bernadottes Dage, da han opgav Tilbageerobringen af Finland og undslog sig for at støtte Napoleons Tog 1812 til Rusland ved et samtidigt nordfra udført Angreb paa St. Petersborg. Men under Frankrigs og Englands Krig mod Rusland 1854—56 havde den svensk-norske Regerings Sympatier tydeligt nok heldet til Vestmagterne. Bismarck havde derpaa, efter alt at dømme, givet Anvisning paa den naturlige Opgave for Rusland at bemægtige sig det nordlige Sverig-Norge for at vinde en bekvem, isfri Havn. Anvisningen var endnu uindfriet men derfor lige værdifuld og værd at hæve. Opsættelsen af dens Indfrielse synles højt regnet blot at kunne medføre Nødvendigheden af et nvt Salær til Preussen i Form af Resten af Danmark.

Nordens Deling mellem Rusland og Preussen maatte antages for forestaaende.

Hvad der krydsede Udførelsen af denne Plan, var, som vi have seet, det uventet opstaaede spændte Forhold mellem Bismarck og Rusland. Undte Jernkansleren ikke Rusland. hvad del havde tilkæmpet sig paa Balkanhalvøen, vilde han endnu mindre unde det den generende Besiddelse af den skandinaviske Halvø. England vilde sikkert straks være parat, hvis han ogsaa her optraadte som »ærlig Mægler«. Selv efter Bismarcks Fald opgav da Rusland foreløbig Tanken. Efter forgæves at have boret efter Vand mod Svd, opsatte det indtil videre at bore mod nordvest for den naturligere eller dog mere lønnende Opgave al hore mod Øst ligeover til Port Arthur. — Aar 1904 borede det sig imidlertid tilblods lier og har 1905 indtil videre maattet indstille Forsøget.

Disse truende ydre Forhold satte deres Præg paa de27

nordiske Rigers Optræden baade udadtil og indadtil. Da Faren for Undergang, om end én og samme, truede fra forskellig Kant, virkede den Modsætning i de Midler, man udadtil greb til. For Danmark blev Kongehusets Familje-forbindelse med Czaren en Slags Livstraad, der om end tynd og svag som Spindelvæv, dog flk Glans og Værd i den tyske Kejsers Øjne. Czarens gentagne lange Ophold paa Fredensborg syntes at bekræfte, at Forbindelsen var stærk nok til at betrygge Danmarks politiske Eksistens. Omvendt søgte Sverig-Norge ganske naturligt Støtte i godt Forhold til Kejser Wilhelm. Han imødekom dem med Glæde og med billige Midler. Hans Sommerrejser til Norge bragte baade ham selv og Normændene øget Følelse af Velbefindende.

Ved Forholdenes Natur nødtes da hvert af de to nordiske Kongedømmer til at søge Læ hos den anden Parts naturlige Fjende. Et gensidigt irriterende, men upaalideligt og usikkert Værn. Over Nordens truede Fremtid var til Sommerbrug blot foreløbigt slaaet et kejserligt Korsbaand.

Indadtil virkede den ophobede Fare paa en Maade, som Historien ogsaa lios andre Folk ejer tilsvarende Eksempler paa. Det var, som om Livskraften øgedes. Danmark, der jo havde lidt mest, gik i Spidsen, forbedrede sine Hjælpekilder, særlig sit Landbrug, saa at inden en Snes Aars Forløb baade Folketal og aarlige Statsindtægter oversteg dem fra før Tabet af Hertugdømmerne. Sverig og Norge fulgte livligt efter. Ogsaa paa alle Aandsomraader var der frodigt Liv. Det var, som om Folkene følte, at det gjaldt om at anspænde sig. For Norges Vedkommende fandt dets Digtekunsts højeste Blomstring Sted netop i denne Tid.

Kun paa ét Punkt — et afgørende — viste den indre Uro og Farens Højde sig i utilsløret Form. Det var i Folkenes Syn paa Midlerne til at bevare deres Selvstændighed, Ordningen af deres Forsvar. Her vekslede paa besynderlig28

Maade Toven og Hast, Klarblik og slørende Hensyn. Idet hvert Folk handlede for sig, og skiftevis til forskellige

Tider syntes underkastet Tvangsforestillinger, afgav de tilsammen kun et svagt Værn for det fælles Hele. Det skyldtes Nordens gode Lykke, at ydre Forhold gav Frist og den truende Fare blev udsat.

XII.

I Danmark havde Troen paa ved egen Kraft at kunne værge Landet ganske vist lidt et Knæk ved Krigens Udfald 1864. Men dette havde langtfra ført til Selvopgivelse. Endnu efter Østerrigs Nederlag 1866 var Magtfordelingen i Europa heller ikke fuldt klaret. Man vedtog derfor i 1867 en Hærordning, ifølge hvilken Hæren skulde være rede til at kunne optræde ogsaa udenfor Danmark som Støtte for en mægtigere Forbundsfælle.

Men efter Frankrigs Nederlag 1870—71 blev det klart, at ingen saadan Forbundsfælle fandtes. Man maatte være forberedt paa, at Preussen, den langt overmægtige Nabo, i Tilfælde af Krig straks vilde søge at bemægtige sig København, hvorved Krigen vilde være omme med det samme. Et Højreministerium under Estrup foreslog derfor Københavns Befæstning samt en betydelig Udvidelse af Flaaden. Da Folketinget (Marts 1876) forkastede disse Forslag, blev det opløst. Men ved de nye Valg opnaaede Venstre et betydeligt Flertal, saa at det nu raadede over 3/* af Folketingets Pladser. Som en Følge heraf mente Folketingets Flertal, Venstre, sig parlamentarisk berettiget til at danne Regering og afløse Ministeriet Estrup, der repræsenterede Landstingets Flertal, Højre. Ordningen af Landets Forsvar tilkom altsaa et Venstreministerium. Som sit Forsvarspro-gram opstillede Venstre et Tilbud om 30 Millioner i ekstraordinær Bevilling, mod at disse Penge skaffedes ved en Skat29

paa Formue og Indkomst og ikke anvendtes til at befæste København.

Paa en usalig Maade var der saaledes gaaet Indrepolitik i Spørgsmaalet om Landets Forsvar. Det maatte under den voksende Forfatningsstrid falde bestandigt vanskeligere at holde Forsvarssagen hævet over Partiernes Uenighed. Ifølge sin egen Natur burde Landets Forsvar jo, som Midlet til Bevarelse af Folkets Selvstændighed, ligge alle Partier ligeligt paa Hjerte. Men ifølge Forholdenes Udvikling var Forsvarssagen netop bleven Form for den indrepolitiske Strid om Magtfordelingen mellem Landsting og Folketing, Højre og Venstre. Det danske Folk har anvendt 30 Aar paa at rede denne tiltrede Knude ud fra hinanden.

Forgæves trængte Folkets naturlige, sunde Sans paa, parret med Frygten for den Fare, hvori Landet øjensynligt var stedt ved at henligge forsvarsløst under de ydre urolige Forhold. Forsvarsforeninger stiftedes Landet over af Mænd af begge Partier (1880). Kvinder indgav et Bønskrift til Kongen om at tage Sagen i sin Haand (1882) og indsamlede Aaret efter en Sum, hvorfor de skænkede Landet det første Batteri Fæstningskanoner af nv Konstruktion. Samme Aar indsendtes en Kæmpeadresse til Kongen fra 107,000 Mænd, der bad ham virke for Sikring af Landets Værn og erklærede sig villige til at bære de dertil fornødne Pengeofre. Aar 1885 gav den stærke Bevægelse sig sit tydeligste Udtryk, idet man til Bedste for Københavns Befæstning frivilligt paalagde sig selv Skat. Over halvanden Million Kroner indkom og det første Fort ved København, »Garderhøj fortet«, opførtes. Alt var forgæves. Thi over den hele Rejsning laa som et knugende Ahllag det indrepolitiske Tryk, der forvandlede alt til Partisag. Selv det blot at kræve Forsvarssagens Løsning paaskyndet var jo at tage politisk Parti.

Under disse Omstændigheder bestemte Ministeriet, der30

bar Ansvaret for, at der intet foretoges, sig til det vovelige Forsøg ved et Indsnit at udfrie det bundne Forsvarskrav. Den danske Forfatning ejer ikke som den svenske nogen Form, hvorunder Rigsdagens to Kamre, hvis de vise sig uenige om den aarlige Finanslov, kunne for en Stund forvandles til et fælles Etkammer, og Uenigheden saaledes finde en klar Afgørelse. Naar efter dansk Forfatning hvert af Tingene sluttelig vedtager sin Finanslov, og Enighed altsaa ikke opnaaes, er den ordinære Bevillingsmyndighed hermed kørt fast. Da nu Ministeriet af Hensyn til den ydre truende Fare optog i sit Finanslovforslag Bevillinger til Hovedstadens Dækning, og Tingene i denne Anledning ikke kunde enes 0111 fælles Finanslov, idet Landstinget vedtog men Folketinget afslog Befæstningsbevillingerne, ansaa Ministeriet sig i delte Tilfælde henvist lil selv at maatte skaffe den fornødne Finanslov. I Tidsrummet 1885—93 udstedtes lutter saadanne »provisoriske« Finanslove, eller rettere Bevillingslove, ifølge hvilke Aar for Aar nye Led af Københavns Befæstning opførtes.

Ved dette Indsnit flk saaledes det bundne Forsvarskrav Luft, men meget godt Blod gik herved til Spilde. Venstre følte sin Retsbevidsthed saaret ved Forfatningsfortolkningen og især dens Anvendelse til, at Spørgsmaalet om Københavns Befæstning afgjordes blot derved, at dens enkelte Led indførtes paa og gennemførtes i Kraft af de aarlige Finanslove, istedetfor at et saa vigtigt Spørgsmaal burde løses gennem særlig Lov eller særlige Love, der atter naturligvis krævede sine nødvendige Bevillinger paa Finansloven. Ug Højre maatte indse, at Forsvaret selv led ved at nedsættes til Partisag. En samlet, af alle prøvet Plan maatte opgives og erstattes af enkeltvise, successive Aars-nødvendigheder; og Værket selv maatte erklæres for fuldendt, saa snart den opbrugte Reservebeholdning ikke længer tillod at blive ved.31

Landets Sikring udadtil blev da en Slags kunstig Fødsel, hvoraf Folk og Foster fremgik lige matte og svækkede.

Aar 1894 sluttede Partierne Forlig. Da man ikke kunde enes om en Grundlovsændring, hvorved den opdagede Mangel paa direkte, positiv Afgørelse af det omtvistede Forhold i Grundloven blev bødet, saa at fremtidig Uenighed mellem Tingene om Finansloven kunde finde en uomtvistelig Afgørelse, nøjedes man med et gensidigt, mundtligt Løfte om, at Striden i den førte Fonn ikke skulde gentages. Det Skete skulde være glemt og Stridens Genstand Forsvarssagen foreløbig være henvist til Tavshed. Da Folketingets Flertal 1901 dannede Regering, ændredes Forholdet ikke væsentligt. Spørgsmaalet om Landets Forsvar indpakkedes blot i en aarelang Kommission med Paaskriften »Tavshed«.

Under denne ejendommelige Udvikling var det umuligt andet end, at der maatte opstaa sygelige Dannelser og Tvangsforestillinger i den almindelige Opfattelse. Den Slutning laa nær, at naar det nu var gaaet godt saa længe, saa var dette det bedste Bevis for, at man overhovedet ikke behøvede at gøre noget for Landets Forsvar. Krig er i vor Tid ved at høre op. Et lille Land som Danmark bør i saa Henseende gaa i Spidsen og give Eksempel. Udbryder desuagtet Krig, skal Danmark blot skjule sig, forsvinde, ligge todt. Dog nej, dets Kultur er dets bedste Værn. Vover desuagtet nogen Stormagt at angribe det og trods dets gode Smør og udviklede Literatur endog at erobre det, da ve den samme Magt! Den skal faa at sande, hvad det vil sige, at Oppositionen i dens Parlament bliver forøget med den danske Intelligens.

Det danske Folk lider endnu under Følgerne af den overstaaede Krise. Det er Fremtiden forbeholdt at se Ytringerne genindtræde af, at Sundheden atter er fuldt tilbagevendt. Det første tydelige Udtryk herfor vil være Forstaaelsen af den simple Sandhed, der udgør det friske Blod-32

omlob, Livsbetingelsen for ethvert stort som lille Folks Bevidsthedsliv. Denne Sandhed er den selvindlysende, at til et Folks fulde Tilværelse kræves ikke blot Frihed indadtil men ogsaa Viljen til udadtil at værne sin Selvstændighed. De er ét og samme. Selvstændighed er jo kun hævdet Frihed.

XIII.

Baade i Norge og i Sverig gik Udviklingen andre Veje. Da de ikke kom til at deltage i Kampen ved Nordens Sydgrænse, men maatte tvinge sig til. at lukke Øjet for, hvad dér foregik, blev de heller ikke klart vår, hvor uforberedte de begge egentlig var til overhovedet at føre Krig. Den Slappelse i nordisk Samfølelse, som Aaret 1864 medførte, trængte til Afhjælp i forøget Interesse andetsteds. Det viste sig snart at være en kun forbigaaende Tilbøjelighed til at slutte blot de to Riger endnu nærmere sammen, som affødtes af Festerne i begge Lande for Unionens 50 aarige Bestaaen den 4. November 1864. Hvert Folk vendte sig derfor til sit eget hjemlige Arbejde, særligt paa Forfatningsvæsenets Omraade.

I Norge foregik den betydningsfuldeste Forandring siden 1814, da Stortinget 1870 gik over fra kun at samles hvert tredje Aar til at være aarligt. Tyngdepunktet i det norske Statsliv Hyttedes herved fra Ministeriet til Stortinget. Aar 1871 blev Johan Sverdrup Stortingspræsident i det første aarlige Storting. Og i en heftig Kamp mod Regeringen sejrede Venstre under hans Ledelse. 1884 traadte Johan Sverdrup som Statsminister i Spidsen for det første Venstre-ministerium i Norge. I denne Egenskab gennemførte han 1885 en Lov om almindelig Værnepligt og 1887 en Hærorganisation.

Endnu var Folket dog fremdeles delt i forskelligt Syn33

paa Betydningen af Forsvar. I Norge fuldt saa stærkt som senere i Danmark lød advarende Røster mod i det hele at forberede sig til Krig. Fred, den store Fællesfred, var Fremtidens Løsen, og det var her de smaa Nationers, altsaa ogsaa Norges, Pligt at gaa i Spidsen. Hvor rodløs dog denne Tankegang var, naar det kom til Stykket, viste sig snart efter. Næppe mente Folket sin Ære traadt for nær i Forhandlingerne med Sverig om Konsuler og Udenrigsstyre, førend Stortinget straks var villigt til at øge Ordenes Vægt ved at støbe Staal i de af Sverdrup skabte Militsrammer. Medens man i Danmark i sin Tid (1876; mente at have taget Munden fuld ved et Tilbud om en ekstraordinær Forsvarsbevilling paa 30 Millioner Kroner, bevilgede Stortinget nu i Løbet af nogle faa Aar 47 V2 Million ekstraordinært til Styrkelse af Landets Værn. Denne Sum fordeltes med 22 V* Mill. til Landforsvaret og 25 Vi til Søforsvaret. Følgen blev, at Norge i Øjeblikket besidder en godt bevæbnet, kampberedt Hær og Flaade.

I Sverig var man 1864, hvad Ordning af Værnepligt angik, endnu ikke naaet ud over de gamle Forhold, der skrev sig fra, da Karl XI 1683 havde ordnet det herhen hørende. Da imidlertid Sverigs l'rie Forfatning 1866 var bleven omdannet i moderne Form, stod en Omordning af Forsvarsvæsenet som noget af det, der først paakrævedes. Aar 1872 indførtes den saa kaldte »Bevaring«, hvorved den almindelige Værnepligt fastsattes. Flertallet af Hærens værnepligtige indøvedes efter denne Ordning dog kun i en Maaned, saa at det herved skabte Værn maatte ansees for meget ufuldkomment.

Der hørte en ydre Begivenhed af den mest truende Art lil for helt at vække det svenske Folk og vise det Farerne ved ikke at have Forsvaret rede. I Finland, der siden dets Adskillelse fra Sverig 1809 var blevet styret mildt under russisk Scepter, var der allerede under Alexander III op-

staaet visse Rivninger, der kunde tyde paa, at man i Set. Petersborg stræbte efter at berøve det sin Særstilling som frit Storfyrstendømme. Striden dode dog atter hen, og den nye Czar Nikolai II underskrev ved sin Tronbestigelse 1894 ufortøvet en Forsikring 0111 at ville holde Finlands Grundlove.

Men i Augusl 1898 blev General Bobrikof ansat som Generalguvernør i Finland, og i hans Udnævnelsesbrev udtaltes det udtrykkeligt, al han skulde gennemføre Finlands nøjere Forening med den øvrige Del af Czarriget. Den 15. Februar 1899 udstedtes et kejserligt Manifest, hvorved Finlands Selvstændighed ophævedes. En Ansøgning fra det finske Folk om at maatte bevare Forfatningen ubeskaaret, blev afvist af Kejseren. Siden da gik Finlands Russificering frem med Kæmpeskridt. Den finske Hær blev opløst og fordelt i den russiske, det russiske Sprog indført som det officielle, Ytringsfrihed kvalt ved Censur. En Masseudvandring blev Følgen. Men samtidigt viste der sig i det nordvestlige Finland mistænkelige Tegn. Jærnbaneanlæg af strategisk Betydning for Indfald i Sverig blev paaskyndede. Og derhos opførtes der i disse fjerne Egne Kaserner og Depotbygninger i Antal og af en Størrelse, der langt overgik, hvad almindelige Forhold krævede. Selv Stenene syntes at tale.

Disse Forhold vakte det svenske Folk af dets lange, trygge Ro. Man var med Et klar over Faren og enig om at imødegaa den. Allerede 1897 var man kortvarigt bleven opskræmmet og havde bevilget næsten fordoblede Forsvarsudgifter. Den 14. Juni 1901' vedtog Rigsdagen en nv Lov om Hærens Uddannelse. Og fra nu af stilledes aarligt de rigeligste Midler til Forsvarets Raadighed. I Norrbotten begyndte man Anlæget af den stærke Fæstning »Boden« ved Luleå til Spærring mod enhver Fjende, der fra Torneå i Finland maatte ville søge at trænge ind i Sverig. Til Fæstningsanlægene ved Boden ere allerede over 10 Millioner anvendte. Paa samme Tid befæstedes andre udsatte Punkter35

af Landet, Hæren forsynedes med nye Vaaben og særlig Flaaden udvidedes i en overordentlig Grad. Den Redebonhed, hvormed man søgte at styrke Landets Værn, vil frem-gaae af følgende Tal: Forsvarsudgifterne ere stegne fra 23V2 Million 1883 til 66 Millioner i Aaret 1902, 69 Millioner 1903, 751/2 Million i hvert af Aarene 1904 og 1905. For Aaret 1906 er foreslaaet en Udgift paa 78V2 Million. — Fra Aar 1908, da Virkningerne af Loven af 1901 fuldt ville være indtraadte, vil Sverigs Hær ubetinget være stærkere end Danmarks og Norges tilsammen. Dette gælder allerede 1111 0111 dets Flaade. Et Værn saa kraftigt, som Sverig formaaer at bygge, er hermed rejst mod den truende Fare fra Øst.

XIV.

Der havde lige siden 1814 og 1815 hvilet nogen Uklarhed over Sverigs og Norges indbyrdes Forhold. Den Ligestilling indenfor den fælles Union, som Rigsakten af 6. August 1815 anviste, var ikke fuldt tilstede. Baade Unionens historiske Oprindelse, — som en senere Indrømmelse til Norge, der jo først var afstaaet uden denne, — og den blivende Forskel mellem de to Landes Størrelse tegnede ei Billed paa Skraa af de lovdragne Linier. Her som ved Kompasset var selve Misvisningen et Virkelighedsforhold, hvormed der maatte regnes.

Følgen heraf blev en indre Modsætning, en skæv Stilling mellem de Ledende i begge Riger. Selv om de hver især trak lige fremad, trak de dog i forskellig Retning. Herved gik i de 90 Aar, Unionen bestod, nogle af begge Folks bedste Kræfter til Spilde.

Fra svensk Synspunkt seet maatte det naturligt stille sig saa, at Summen af begge Landes samlede Kræfter vilde afgive det størst mulige Udbytte ved at forenes til Enhed.36

Derfor laa der én og samme Synsmaade lil Grund, hvad enten Sverig tilbød at betale, hvad Norge efter Skilsmissen fra Danmark blev dette Land skyldig, eller man fastholdt at have en »Statholder« i Norge, eller der foresloges en Ændring af Rigsakten til Gunst for en inderligere Forbindelse mellem de to Lande. Omvendt maatte hvert Forsøg paa at skabe nye Udtryk for Norges Selvstændighed, paa at uddybe Afstanden mellem Landene, stille sig for svensk Opfattelse som baade uberettigede og ukloge Udslag af norsk altfor vidt dreven Ømtaalighed eller rent uforklarlig Utrive-lighed.

Fra norsk Synspunkt seet tog alt sig anderledes ud. Unionsforbindelsen med Sverig var et historisk Uheld, der havde ramt Norge under dets Frihedsvækst og nu truede med at bringe denne i Skygge, idet den store Nabo tog Lys og Sol fra den. Frihedsvæksten var begyndt forlængst, allerede under Forbindelsen med Danmark. Den havde dengang kastet sit Genskin ned paa de danske Sletter, hvor den norske Bondes Frihed og Odelsret havde ægget til at sprænge Stavnsbaand og Hoveriets Lænker. Sit herligste Udtryk havde den faaet i Grundloven paa Eidsvold 17. Maj liS14. Nu, da Unionens trange Tid var kommen, gjaldt det 0111 at værne denne Frihed, Norges ypperste Eje. Hver Plet derpaa, selv den mindste, var Tab. Hvert nyvundet Udtryk og Pant derfor var Fremgang i Eje.

Sammenligner man Styrken af disse to Synsmaader, den svenske og den norske, saa var der en Forskel. Den svenske tog væsentlig Sigte paa det Hensigtsmæssige, ilet Kimelige, det sundt Fornuftige. Bagved dæmrede dog Minderne om en svunden Stortid. Forbindelsen med Norge var ligesom en Erindringsmedalje om fordums Bedrift. Man agtede ikke at misbruge denne Forbindelse lil ny Erobring, endsige Undertrykkelse. Men i selve Forbindelsen laa der Glans. Medaljen havde Værd langt ud over dens Metalværdi.37

Midtpunktet i den norske Synsmaade derimod var ikke Fortiden men Fremtiden. Alle Goder og Fordele ved Foreningen indrømmet, ja om saa Sverig var en Engel, der kun gik ud paa at føje Norge, saa snærede dog Forhin-delsen. Den hemmede noget Indre, noget Nyt, der vilde frem, Rodskuddet i det norske Folk. Det var blevet sig bevidst som frit. Men det vilde videre. Det vilde fuldt udfolde sig. Ikke være en mindre Broder til en større, men være helt sig selv. Heller Enspænder for en Kærre end i Tospand for en Wienervogn.

Ifølge al Udviklings Lov maatte den norske Synsmaade vise sig al være den stærkeste. Den besad Vaarens Evne lil al drage alle spirende Kræfter lil Topskudet. Norges samtidige Foregang i Skønliteraturen, Bondebevægelsen i Landet, Venstres Magtkamp, Forsvarssagen, alt droges ind med og brød ustyrligt, ustandseligt paa mod .lordskorpens Tryk og Knopkapslers Hindring. Herimod ejede den svenske Synsmaade ikke andet end Høstens rolige Ret og kølige Klarhed. I'aa en smuk Høsttids Vis anvendtes fra svensk Side Forbindelsens sidste Tid ikke til blot vigende at snærpe og bitre Frugten. Den lik ogsaa Lys og Sol til at modnes. Sverig havde Overlegenhed nok til under Udviklingens sidste Tid fortrinsvis at tænke paa Stormen fra Øst og udvikle Værnet for begge herimod. Sit reneste Udtryk flk Forholdet mellem Sverig og Norge i Fælleskongens Færd under selve Adskillelsen.

XV.

Anledningen lil Unionens Sprængning blev Spørgsmaalet om Udenrigsstyre og Konsuler i Udlandet. Som vi have seet, var denne Sag 1815 bleven ordnet saaledes, at den svenske Udenrigsminister skulde forberede og i Statsraadet foredrage ogsaa Sagerne for Norge. De allerede ansatte38

svenske Gesandter i Udlandet overtog tillige Norges diplomatiske Hverv og blev saaledes ogsaa norske Embedsmænd. Det samme blev Tilfældet med de svenske Konsuler.

Det var en Selvfølge, at Norge ikke i Længden vilde føie sig fuldt tilfreds med denne Ordning. Ulemperne i Praksis kunde vel afhjælpes og blev ogsaa efterhaanden for en Del afhjulpne ved Ansættelse af ogsaa norske Mænd i de fælles udenrigske Gesandt- og Konsulatposter. Men Spørgsmaalet om Udenrigsminister stod tilbage og syntes

i hvert Fald i formel Henseende — at indeholde en uløselig Vanskelighed. Thi at lade den fælles Udenrigsminister bestandig være en Svensker indeholdt en Tilsidesættelse af Norge. At lade Udenrigsministeren vekselvis være en Svensker og en Normand lod sig vanskeligt passe ind i skiftende Ministerier og indeholdt desuden en Ubillighed mod det største af de to forenede Folk, Sverig. Endelig at hugge Knuden over ved til Stadighed at have to Udenrigsministre, en svensk og en norsk, vilde føre lil en Dobbelthed i Styrelsen i Strid med selve Forudsætningen for den hele Ordning, Rigernes Union.

Spørgsmaalet kom frem i begge Lande 1885, men søgtes forgæves løst. Det var lige vanskeligt at klare, hvad enten man fastholdt det enkelt eller tilslørede det i Krav om særskilt norsk Konsulatvæsen, thi dette henhørte jo under Udenrigsministeren. Aar 1892 vedtog Stortinget Oprettelse af eget norsk Konsulatvæsen. Da Kongen imidlertid ikke vilde godkende nogen Beslutning herom, nedsattes endelig et Unionsudvalg af syv Mand fra hvert Rige for at finde en Ordning. Disse kunde imidlertid hverken indbyrdes, Folk med Folk, eller hver lor sig enes om noget Fælles-forslag. Venstreflertallet i Stortinget kom da 1898 atter til at danne Regeringen. Efter nogen Hvile bragtes Spørgsmaalet frem paa nv, idet Kongen Januar 1902 paa Foranledning af Udenrigsminister Lagerheim overdrog et nyt Fællesudvalgaf svenske og norske Mænd at undersøge Muligheden for et særligt norsk Konsulatvæsen. Allerede et halvt Aar efter afgav dette Fællesudvalg en, mærkelig nok, enstemmig Betænkning. Denne førte til Nedsættelsen af et Fællesudvalg af begge Landes Ministerier, som derpaa kom overens oin et Grundlag for videre Forhandling mellem Begeringerne (Kommunikéet af 24. Marts 1903).

Det syntes altsaa virkelig, som om det vanskelige Spørgsmaal nu skulde være sin Løsning nær. Men da det kom til Stykket, viste det sig, at Enigheden var en Fernis, der kun dækkede Konsulatvæsenet, knap naaede til Gesandtskaberne og fuldstændig forsvandt ved Spørgsmaalet om Udenrigsminister. Med andre Ord: det fremgik tydeligt paany, at Konsulatvæsenet ikke lod sig ordne uden i Forbindelse med Spørgsmaalet om Udenrigsminister. Selv ved det hensynsfuldeste Forsøg paa varig Tillukning af det mere overfladiske Stridsspørgsmaal om Konsuler i Udlandet blottedes Nerven til Grundspørgsmaalet om Udenrigsministeren. Uoverensstemmelserne angaaende dette Punkt var saa store, at man Februar 1905 erklærede videre Forhandling herom for unyttig.

Denne Udgang vakte overordentlig Misstemning i Norge. Det, man ved Forhandlingernes Afbrydelse faldt tilbage paa, var jo netop den Ordning, som Norge ansaa for uudholdelig. To Gange i Løbet af en halv Snes Aar havde nu alle norske Partier sluttet sig afventende og enigt sammen i Haab om en Løsning. Da den ogsaa denne Gang udeblev, søgle man Grunden ikke i Sagens egen Natur men i Svenskernes Utilbøjelighed til overhovedet at ville enes med Normændene om en Løsning. Den bestaaende Ordning medførte jo lutter Fordele for Sverig. Norge besluttede sig da til at afgøre Sagen uden Sverigs Medvirken. I Maj 1905 vedtog Stortinget enstemmigt en Lov, der satte den 1. April 1906 som Termin for Oprettelsen af et særligt norsk40

Konsulatvæsen. Ved denne Beslutning var Unionens Fælles-skude rendt op paa et Skær, hvor den sad fast og truede med at knække over. Skæret var ikke et tilfældigt, som man pludseligt og uventet var stodt paa. Det var det logisk korrekte Skæringspunkt for begge Landes Selvstændighedskrav. Det var den Krog, hvorpaa Forbindelsen oprindelig var bleven ophængt, men hvor ogsaa, just fordi begge Halvdele i Mellemtiden var

tiltagne i Velvære og Magt, Tyngden maatte hvile, Bruddet ske.

XVI.

Spørgsmaalet blev nu, hvorledes Kongen vilde stille sig til den i Stortinget enstemmigt vedtagne Lov. Som tillige Konge i Sverig kunde han ikke godkende den. Men som enstemmigt vedtagen i Stortinget syntes den Norges sidste Ord. — Kong Oscar nægtede at stadfæste Loven. Det norske Statsraad indgav da Begæring om Afsked. Denne nægtede Kongen at modtage, idel han dog samtidig indrømmede, at han for Tiden ikke vilde kunne faa andre norske Mænd til Ministre.

Man var lier naaet til et Punkt, kørt fasl i et Tilfælde, hvorom hverken Bigsakt eller Eidsvold-Grundloven gav nogen Oplysning, da det ikke var forudsat at kunne indtræde. Kongen havde uomtvistelig Vetoret, Bet til at nægte Lovens Stadfæstelse. Og det var Statsraadernes Pligt at forblive, indtil Kongen havde valgt andre Mænd til at føre Begeringen. Disse nye Statsraadet første Skridt vilde saa blive at kontrasignere Kongens Veto og herved paatage sig Ansvaret for den nye Kurs. Men naar nu saadanne nye Stats-raader efter Kongens egen Erklæring ikke var at finde, hvor vidt strakte sig da de gamle Statsraadet Pligt, og hvor langt galdt Kongens Bef? Var de gamle Statsraader — imod parlamentarisk Skik — forpligtede til at kontrasignere en41

kongelig Beslutning og regere videre i aabenlys Strid med den Opfattelse, de selv repræsenterede? Eller var Kongens Vetoret udtomt med det samme, naar hans Vetoevne svigtede, idet han overfor et enigt Folk var ude af Stand til af dets Midte at skaffe sig nogen Minister til at tage Ansvaret for hans Veto? — Forfatningen gav intet Svar.

Da hverken Kongen eller Statsraaderne vilde eller kunde give efter, afgjorde Stortinget Spørgsmaalet. Det huggede Knuden over. Den 7. Juni 1905 vedtog det enstemmigt en Beslutning, der lød saaledes: »Da Statsraadets samtlige Medlemmer har nedlagt sine Embeder, — da Hs. M. Kongen har erklæret sig ude af Stand til at skaffe Landet en ny Regering -- og da den konstitutionelle Kongemagt saaledes er traadt ud af Virksomhed, bemyndiger Stortinget Medlemmerne af det idag aftraadte Statsraad til indtil videre som den norske Regering at udøve den Kongen tillagte Myndighed i Overensstemmelse med Norges Riges Grundlov og gældende Love, med de Ændringer, som nødvendiggøres derved, at Foreningen med Sverig under én Konge er opløst som Følge af, at Kongen har ophørt at fungere som norsk Konge.« Samtidig med al vedtage denne Beslutning bad Stortinget Kong Oscar om at tillade, at en af hans Sønner eller Sønnesønner besteg Norges nu ledige Trone.

Imod denne Stortingets Beslutning nedlagde Kong Oscar en bestemt Protest, idet han henviste til, at hvad der forelaa ikke var andet, end at han fuldstændig lovligt havde benyttet den ham tilkommende Vetoret.

Ved dette Brud mellem Konge og Storting var Sagen afsluttet som blot norsk. Men Norge var selvfølgelig ikke berettiget til paa egen Haand at ophæve Unionen. Den var en Kontrakt mellem tvende Parter og kunde kun bæves efter Overenskomst i Fællesskab af begge. Som Sverigs Konge sammenkaldte derfor Kong Oscar en urtima riksdag42

for at overveje, hvad der under de givne Forhold fra svensk Side var at foretage.

Urtima riksdagen traadte sammen allerede den 21. Juni. Den daværende svenske Regering fremlagde Forslag, som samtykkede i Unionens Opløsning paa milde Vilkaar. Uviljen paa riksdagen imod Stortingets egenmægtige Afgørelse var imidlertid baade almindelig og hos mange meget stærk. Regeringens Forslag blev derfor væsentlig skærpet under riksdagens Udvalgsbehandling, og som en Følge heraf fandt der et Regeringsskifte Sted. De store, politiske Partier blev alle ved deres Førere repræsenterede i det nye Ministerium, der i Overensstemmelse med riksdagens enstemmige Re-slutning foreskrev helt nve og paa enkelte Punkter strenge Vilkaar for Sverigs Samtykke til Unionsforholdets Opløsning. Der rejstes først Tvivl om, hvorvidt Stortinget havde været et Udtryk for hele det norske Folks Vilje, da det uden Mandat i delte særlige Øjemed havde fattet Beslutningen af 7. Juni. Dernæst blev det fra svensk Side opstillet som en ufravigelig Fordring, at Norge skulde sløjfe de Fæstninger, som det i Løbe! af den sidste halve Snes Aar havde anlagt langs sin Grænse op til Sverig.

Mod den udtalte Tvivl, om Stortinget var Udtryk for Flertallet i Norge, log den norske Regering hurtigt Slilling

ved al foranstalte en almindelig Folkeafstemning i Norge allerede den 13. August. Denne udviste et aldeles overvældende Flertal for Stortingsbeslutningen om Unionens Opløsning. Udsendinge fra begge Regeringer mødtes derpaa i Karlstad for al komme overens om de af urtima riksdagen besluttede Vilkaar. Kun det ene, om de norske Grænsefæstningers Sløjfning, vakte væsentlig Strid. Den hidtil fredelige Afvikling truede med at udarte til Brud, der maatte medføre Afgørelse ved Vaabenmagt. I sidste Øjeblik gav man dog fra norsk Side efter mod en ringe Ændring af Vilkaaret.43

Den herved rejste, almindelige Misstemning i Norge udelukkede Muligheden af den naturlige og for Sverig bedste Løsning af Tronfølgerspøxgsmaalet: at urtima riksdagen havde føjet sin Bøn til Stortingets om, at Kong Oscar vilde tillade en af sine Sønner eller Sønnesønner al bestige Norges Trone. Meddelelsen om, at Unionen nu var lovformeligt hævet, fulgtes derfor kort efter af ei Afslag fra Kong Oscar paa Stortingets oprindeligt udtalte Ønske. I en smuk og værdig Skrivelse sendte derhos Kongen sin Afskedshilsen til det norske Folk.

Under alle disse Begivenheder havde der fra den danske Regerings Side været Føling med begge Parter og en varm Bestræbelse gjort sig gældende hos denne for at kunne bidrage til Opnaaelsen af det for Norden bedste Resultat. Beredvilligt holdt man fra dansk Side begge Parter i Kundskab om, hvad der kunde have Betydning for Spørgsmaalets fredelige Løsning, men afslog bestemt at træffe nogen Slags Aftaler méd Norge om Kongevalg, saalænge Unionen endnu ikke var lovligt hævet og Kong Oscars endelige Svar paa den norske Henvendelse endnu ikke var givet. Med Rette udtalte det svenske Kongehus og den svenske Regering sin levende Paaskønnelse af det danske Kongehus' og den danske Regerings fuldt ud loyale Optræden.

Da Unionen var hævet og Kong Oscars Afslag sikkert, henvendte den norske Regering sig atter til Danmark om et Kongsemne herfra. Efter at Samraad var plejet mellem den danske og den svenske Regering samt mellem begge Landes Kongehuse, svaredes der fra dansk Side imødekommende paa den norske Forespørgsel. Prins Carl af Danmark krævede dog, førend endeligt Tilsagn gaves, at der ved en Folkeafstemning i Norge skulde skaffes Vished for, at det norske Folk ønskede ham lil Konge. Den norske Regering og Stortinget gik ind herpaa. Afstemningen foretoges, og Udfaldet blev 79 Procent af de afgivne Stemmer44

for, og 21 Procent imod at faa Prins Carl til Konge. Med Kong Christian IX's Billigelse modtog derpaa Prins Carl det paa ham faldne Valg. Den 27. November 1905 aflagde han som Haakon VII i Kristiania Ed paa Norges Forfatning og overtog Landets Styrelse.

XVII.

Begivenheder som de, der ere foregaaede i Norden 1905, afføde med Nødvendighed i Øjeblikket en talløs Sum af skiftende Stemninger, der som Overflade-Krusninger løbe hen over de Samtidiges Sind. Hvor naturligt end dette er, vanskeliggør det dog at blive Begivenhedernes rette Betydning vår. Smaat og Stort holdes ligesom for tæt for Øjet og syner derfor ens. Først ved med Flid at tage Afstand og indføje det Skete i en større Udviklings Rækkefølge bliver det muligt for Samtidige at klare sig hvad det er, de har oplevet.

Hvad er der da skeet?

I den fremadrullende Begivenhedernes Strøm, som vi kalde Historie, er for første Gang efter over 500 Aars Forløb de tre nordiske Brødrefolk paa ny komne i samme Stilling til hinanden. Hvert af dem er atter selvstændigt og frit. Som da Haakon VI herskede i Norge, hans Fader Magnus i Sverig og Valdemar Atterdag i Danmark, saa hersker nu Haakon VII i Norge, hans Fader Frederik VIII i Danmark og Oscar II i Sverig. I sin Spiralgang fremefter staaer Udviklingen paa ny over samme Punkt som for et halvt Aartusinde siden, pegende paa samme Forhold og rettende samme Spørgsmaal til de tre Brødre.

De Forhold, som dengang krævede Svar, var de uvante, at Medbør ikke som i Vikingetiden bar sydpaa. Strømmen havde vendt sig. Gengældelsens Tid syntes inde. En over-45

mægtig Fjende sydfra, Hansestæder og tyske Fyrster, truede nu med at erobre hvert af de tre nordiske Higer. Men i Nødens Stund vaagnede Enhedsfølelsen mellem Brødrene. Samlede agtede de at drive Fjenden tilhage, i Forening værne den Fædrenearv, som de enkeltvis ikke havde kunnet bevare: Nordens Selvstændighed.

Det var Folkungeætten, der syntes kaldet til at løse den store Opgave. Magnus var jo Konge i Sverig, hans Søn Haakon VI Konge i Norge. Og i sit Giftermaal med Valdemar Atterdags Datter Margrete fik Haakon Sønnen Olav. Over Olavs Tinding lyste da fra Vuggen Glans af fælles Bet til trende Kroner. Men Mulm kvalte Lysning. Olav døde pludselig 1387, kun 17 Aar gammel, som den sidste mandlige Ætling af de nordiske Kongeslægter. Ikke desto mindre greb hans Moder den store Tanke og førte den til Sejr. Norden blev ét.

Men Enhedstanken var nu, som Margrete selv, barnløs. Den kunde kun hævdes af En, der odelsbaaren dertil med Folkene forstod, at Et var dem helligt og dyrebart fremfor alt: Uafhængighed. Enheden kunde kun flettes af trestrenget Enighed, aldrig vindes ved Vold og Erobring. Fremmed-fødte Konger i de enkelte Lande har siden da forsøgt herpaa. Men hvert Folk har i de forløbne femhundrede Aar med sit Blod givet Svar. Det svenske Folk 1523, det danske Folk 1659 og det norske Folk 1814. Hvad der er foregaaet 1905 er da kun, med Historiens sindige Forretningsgang, Seglet sat i det røde Lak, som hvert af Brødrefolkene har farvet med sit Blod. Seglet paa det fælles Frihedsbrev: alle tre er lige.

Men de forløbne femhundrede Aar har fremdeles æsket Svar af de tre Brødre ogsaa paa dette andet Spørgsmaal: Naar er I i Stand til med heldigt Udfald at værge Eder mod den bestandigt voksende Fare udefra? Er det, naar I, skønt i Hjertet enige, møde hinanden med Mistillid og skjult Avind,4ti

som da I adskilte kæmpede for Eders fælles Tro under Trediveaarskrigen, og den ene snigløl) den anden'? Eller er det, naar I enige indadtil og udadtil staa broderligt sammen, som da Eders forenede Flaader skallede Eder Fl ed, medens hele Europa laa i Krig?

Svaret er ikke vanskeligt at give.

XVIII.

Begivenhederne i Aaret 1905, der har stillet de tre nordiske Brødrefolk paa ny som for 500 Aar siden, retter ogsaa paany — maaske for sidste Gang — det gamle Spørgsmaal til dem: Hvorledes vil I nu indrette Eders Samliv og hvad vil I nu gøre for at bevare Eders Selvstændighed mod ydre Fjender? Med andre Ord: Hvad har Erfaringen lært Eder?

For enhver Nordbo, som med Hjemmets Forstaaelse betragter Nordens Historie i de forløbne 500 Aar, synes der ikke at kunne være nogen Tvivl om, hvilken Fonn for Samliv der er ønskelig. Erfaringen har tilfulde godtgjort, at de tre Brødrefolk har et og samme fælles Særpræg, der overskygger enhver anden Slægtlighed. De har alle tre samme Trang til Frihed og Uafhængighed. Hvor højt end Blodets Høst taler, hvor stærkt end fælles tusindaarige Minder banker, saa glemmes alt, Brødre blive til Fjender, naar denne Frihedstrang krænkes. Og de ere ømlaalige i saa Henseende. Kald dem rethaveriske, om Du saa vil. Men fra Oldtiden af har hver Bonde krævet al sidde i Ære og Fred paa sin Gaard, kendl sin Bet, hævdet den paa Tinge og med Værge. Som Bønderne, saa de Folk, de udgjorde. Og de 500 Aar, som de tre Brødre siden sidst er blevel ældre, har ikke svækket men blot hærdet denne Trang til Uafhængighed.47

Del synes da misligt med Dronning Margrete al ville forsøge at bringe disse tre Folk under ét Styre. Kun et ganske enkelt, heldigt Tilfælde, hvor hvert Folks Ret gennem Arvegang gjorde Enheden til Fælleseje, kunde muliggøre sligt. Og et saadant har endda ikke staaet sin Prøve. Det vides kun, at hvert Forsøg paa at lydlægge en af de tre under fælles Herredømme stadigt er bristet. Nordens politiske Enhed under én Hersker synes da kun et Drømmebil led. Muligt kan det engang blive til Virkelighed. De 500 Aar siden Dronning Margretes Død har dog hverken klaret det eller bragt det paaviseligt nærmere.

Men lige saa sikkert er det, at Fred og venligt Naboskab er Grundbetingelsen for lykkeligt Samliv mellem de tre Brødrefolk. Lige frihedskære, af fælles Bod, med fælles Minder, hinanden jævnbyrdige i Tænkesæt og Evner ere de af Naturen henviste til som Brødre al holde sammen. Det Løsen, der skaber deres Samlivs Lykke, er ikke Enhed men Enighed. De nordiske Folks Forening bestaaer i enig Samvirken mellem tre frie, af hinanden uafhængige Folk, der stræbe mod samme Maal.

Hertil synes de at have gunstige Betingelser. Thi foruden det dybest afgørende: Slægtskabsforholdet og fælles Udvikling har de liver især visse, vennesæle Smaaejen-dommeligheder, der gør indbyrdes Omgang og Forstaaelse mellem dem let. Som en Slags Erstatning for den fælles Slaaen paa sin Ret — haard hos Svenske, voldsom hos Normænd, stædig-sejg hos Danske — har Naturen udrustet dem med et eget blodt Sindedrag bag ved dette Rettens stive Læbælte. Ingen Ven er saa fintfølende og hensynsfuld som en Svensker, saa trofast som en Normand, saa jævn og bøjelig som en Dansk. Er de tre Brødre først gennem Samliv naaet saa vidt i Forstaaelse, at de er blevne Venner, slippes Taget ikke mere. De holde ind-48

byrdes sammen. De ere skikkede til Fællesarbejde i Nordens store Andels-Virke.

XIX.

Hvori skal dette fælles nordiske Andels-Virke bestaa? Skal det ligesom i Oldtidens Vikingedage drives som et krigerisk Fællesbrus fra Norden ud over Europa?

Den Tid er forlængst forbi, da de tre Brødre som raske Drenge legede Røvere. Nu er de blevne voksne og fornuftige. Tidens faste Haand liar optugtet dem og lært dem: Gør ikke mod andre, hvad du ikke vil, at andre skal gøre mod dig selv. De ønske kun Fred udadtil. Om end Øjet dugges, naar de se, hvorledes Stormflod siden hin Tid har brudt paa, overskyllet og sænket nordisk Grund baade i Finland og Sønderjylland; om end Hjertet bløder ved Tanken om de kække derude, der endnu under Havet trofast som Forstrandsrevle værne den fælles Grund — de tre Brødre agte ikke ved Vaabenmagt at søge at vinde den tilbage. Men de haabe, at Betfærd og Klogskab engang maa blive de raadende, maa højne Grunden, saa at det tabte atter bliver landfast.

Fred er Nordens Maal. De tre Brødrefolk ønske at forblive neutrale.

Der er jo nok af Fredens Gerning at tage vare hjemme. Endnu frisker Nordens kølige Luft Arbejdstrang i Arm og Sind. Endnu myldrer det frem paa Li, i Dal og paa Slette. Sol klækker ud, Mod tager fat, og Snille fører fremad. Lønnet Flid smiler jo alt som bølgende Sæd, hvor Liv laa i Dvale, paa Jæderens Myr, i Hallands Sten og paa Jyllands Hede. Og nve Opgaver banker paa og vil løses. De blinker i Fossernes Fald, der vil udfries og spredes som Drivkraft, som Lys og som Varme. De pibler i Lyngen som Drøm om Birk og Fyr paa Islands Vidder.49

De suser i Norrlands Skove, de kalder under Jorden med Malmklang ved Gellivare. Og ud vinker de paa Havet til øget Fiskedræt og nye Former for Langfart i det voksende Verdensstævne.

Her er nok at tage fat i, hvor tre mægter mere end én, og Sammenhold giver Kræfter. Naar Tiden dertil er inde, vil en fælles Toldgrænse betydeligt fremme baade Samfølelsen og Evnen til gensidig Støtte. I Forening besidde jo de tre Folk alt, hvad der kræves til at leve. Samlede bag en fælles Toldgrænse turde hvert af dem frit give sig hen til den Sær virksom hed, der lykkes det bedst.

Men baade for og efter vil alt, hvad der bidrager til at bringe de tre Brødrefolk indbyrdes nærmere, øge ikke blot deres Sammenhold men deres Styrke. Fællesskab i Lovgivning, Samfundsliv og Aandsliv betyder ikke alene Fremgang i gensidig Bekvemmelighed men Vækst i Selvfølelse, Vækst i Kraft. Thi det er nu engang saa, at Materielt og Aandeligt dele samme Kaar. Den Tilvirkning, som maa sygne hen, fordi den ikke lønner sig med et enkelt Land til Opland, blomstrer rigt, naar den faaer Afsætning i alle tre. Det Snille, der vantrives ved altid i smaa Forhold at føie sig lille, lærer Flugt og faaer Vingefang, naar Forholdene blive store. Sverig, Norge, Danmark, vil hver især blive noget andet og mere ved at plantes ud i Nordens Friland.

XX.

Det lyder smukt, at de tre nordiske Brødrefolk vil efter 190o dyrke Enighed, leve i Fred ikke blot indbyrdes men med hele Verden og derfor bevare fuldstændig Neutralitet under Fremtidens Krige. At dette er en ønskelig Tilstand, er sikkert nok. At den kan oppyntes med allehaande Fremtidshaab, er lige saa sikkert. Men er den tillige mulig?

Verden er nu engang ikke saa god, som den burde være. At Norden vil holde Fred med hele Verden er godt nok. Men sæt, at Verden ikke vil holde Fred med Norden. Hvad saa?

Vi staa her ved et af Nutidens mest brændende Spørgsmaal. Længslen efter Verdensfreden er vakt og lysner som Haab, som Krav i manges Sind. Den er bleven et Evangelium, der har samlet Troende i Mængde og forkyndes som Fremtidens Religion. Men samtidigt dyrkes Krigen saa ivrigt og storartet som ingensinde tilforn. Den er vokset fra at være Krig blot mellem Naboer i Europa til at blive Verdenskrig, hvor Verdensmagter føre Flaader over Verdenshave, og Menneskeliv, Menneskevelfærd og Penge ofres i et Omfang, som ingensinde før. Og hos den slagne vækker Krigens Udfald ny, haabløs, indre Krig og frister Nabo til Angreb paa forbundsløs Nabo (Tyskland og Frankrig). Krig synes vokset i samme Grad, som Afstande ved Fredens Midler ere blevne overvundne.

Der er altsaa Rimelighed for, at de tre Brødres Beslutning om at holde Fred og forblive neutrale ikke vil blive respekteret af erobringslystne Naboer. Ingen har jo overhovedet Fred længere, end hans Nabo vil. Hvad vil da under saadanne Forhold være Brødrefolkenes Pligt?

Idealister i alle tre Lande har allerede tidligere forkyndt, at det var de smaa Landes Pligt at gaa i Spidsen for Fredssagen og afvæbne. De vil vel næppe skifte Mening, fordi et enigt Norden er et større Land end de tre enkelte hvert for sig. Og de har for saa vidt Ret, som selv et enigt Norden stadigt dog er langt svagere end hver af dets to Naboer, Rusland og Preussen. Fredsvenner vil altsaa kræve en nordisk ubevæbnet Neutralitet.

Deres Grund er følgende: Det at føre Krig er al begaa Synd. Al bevare Freden er at handle ret. Ethvert Folk bør handle ret og ved sit gode Eksempel bidrage sit til.51

at denne højere Moralitet bliver almindelig. At afvæbne og bevare Fred er altsaa paa engang Maal og tillige Midlet til at udrydde Krig, forbedre Verden.

Hertil er at svare, at om Fred som Menneskehedens store Maal hersker der ikke synderlig Uenighed. Denne opstaar først, naar Talen er om Midlerne til at opnaa den. Og hvad det her foreslaaede Middel angaar, saa er der overvejende Sandsynlighed for, at det vil virke modsat af paatænkt. Thi Sverigs og Norges Afvæbning vilde indeholde en overordenlig stor Fristelse for Rusland til nemt at erobre de saa bekvemt liggende Landsdele, der ligesom selv tilbød sig ved at lægge sig blot. Og ganske det samme gælder Danmark overfor Preussen. Men i saa Fald vilde jo Nordens Arbejde for Fred have fremmet Krigen.

Og det blev selvfølgelig ikke derved. Rusland og Preussen vilde udskrive baade Mandskab og Skatter i Norden til Forøgelse af deres Hære og Flaader. At gøre Indsigelse herimod vilde for Nordens Befolkning være baade for silde og egentlig uberettiget. Den blev jo ikke behandlet anderledes end Befolkningen i Rusland og Preussen selv. Og forsøgtes i Norden paa dette Tidspunkt Modstand herimod, vilde denne let kunne knækkes. Det værnepligtige Mandskab havde kun Valget imellem enten ved Udvandring at forlade sit Fædreland eller at tjene under fremmede Faner i Krig mod dem uvedkommende Fjender.

Følgen af de nordiske Fredsvenners Middel til at fremme Freden vilde da have været en dobbelt, dels at fremkalde Krig, hvorved Norden erobredes, dels at Nordens Beboere med Vold blev tvungne til herefterdags at deltage i dem ganske uvedkommende Krige.

En højere Moralitet, der medfører saadanne Folger, vækker med Grund den dybeste Tvivl om sig selv, ikke blot om dens Adkomst til at kaldes højere, men 0111 dens Ret til overhovedet at gælde for Moralitet. Overfor den

4*52

staaer den simple Sandhed, som Virkeligheden lærer: For et lille Folk med større Naboer er, under Forholdene nutildags, Afvæbning Selvmord. At opgive Selvforsvar er Selvopgivelse. At kaste sig i Havet af Frygt for at drukne eller i Tillid til, at dér kan man ikke drukne, er lige urimeligt, hvad enten det foretages af en enkelt eller af et helt Folk.

For Flertallet af Nordens Befolkning vil Tanken 0111 Selvopgivelse sikkert ogsaa ligge fjern, i Strid som den er

med tusindaarigt Livssyn og Vaner. Flertallet vil mødes i Ønsket om at bevare de tre Landes Selvstændighed, altsaa at værne den, hvis den skulde blive truet. Nordens Fred bevares kun ved væbnet Neutralitet.

Det har sin Interesse at se, hvorledes Nordboernes yngste Frænder paa den anden Side Verdenshavet, Nordamerikanerne, med deres stærkt udviklede, praktiske, sunde Sans tænke om samme Sag, Nutidens store Spørgsmaal om Fred og Moral. Det er som møntet paa Nordens Forhold, naar Amerikas bekendteste Fredsven, Præsident Roosevelt, i sit Budskab af November 1905 til det nordamerikanske Folk udtaler: »Som Forholdene i Verden nu for Tiden ere, er kun del Folk rustet til Fred, der forstaaer at kæmpe, og som ikke g37ser tilbage for Kamp, hvis den Time kommer, hvor Krigen kræves i den højeste Morals Navn«.

XXI.

De tre nordiske Brødrefolk vil leve enigt sammen i Fred og søge udadtil al bevare Freden ved en væbnet Neutralitet. Krig i Norden skal kun gælde Selvforsvar.

Herved rejses naturligt det Spørgsmaal: hvorledes er Norden i saa Henseende stillet?

Hvormeget end Begivenhederne i 1905 hjemligt har haft53

Betydning for de tre Brødrefolk, ud ad til har de ikke ændret deres Stilling. Norden befinder sig fremdeles udsat for den Strøm, der, som vi ovenfor saa, begyndte at tage Fart ved Midten af det sidst forløbne Aarhundrede.

Dens væsentligste to Kendemærker er, at Norden ikke som tidligere har Smaastater til Naboer eller dog en Stødpude mellem sig og den store. Sverig og Norge grænse umiddelbart til Rusland, der militært bar opslugt Finland. Og Danmark har faaet til eneste Nabo Preussen, der efter at have erobret Sønderjylland har opslugt hele Nordtyskland tillige. Og begge disse to Stormagter ere desforuden blevne ivrige Sømagter. Afskaaren 1879 fra Luft mod Syd ved Udelukkelsen fra Konstantinopel, og afskaaren 1905 fra Besiddelsen af Port Arthur eller en anden ligestillet Udfaldsport ved Stillehavet, drives Busland nu mod en isfri Havn ved Atlanterhavet. Og efter at have opnaaet at faa Kielerhavn og ved Kielerkanalen forbundet den med Krigshavnen Wilhelmshafen mener Preussen sig nu ved sin stærkt udviklede Flaade i Stand til at kunne trække Voddet op i de danske Farvande og under en kommende Krig i Bælt og Sund at kunne spærre Østersøen.

Med andre Ord: Stillingen for de tre Brødrefolk har tydeligt forværret sig. De har hver især faaet en Stormagt til Nabo, der af Hensyn til Søen attraaer dem. Brødrefolkenes Politik kan være saa forsigtig og fredsommelig, som den vil. Selve deres Landes Beliggenhed indeholder en Opfordring til deres to Naboer til at bemægtige sig dem.

Man kunde maaske tænke sig, at denne Fare lod sig afvende ved smaa Midler og lidt Eftergivenhed. Enkelte have saaledes ment, at de tre Bigers Fred er sikret, naar Danmark blot vil lukke Øjnene og under en Krig lade en tysk Flaade spærre Storebælt; og naar Sverig og Norge vil afstaa til Rusland deres nordlige Egne over til den ypperlige Havn ved Ofotfjord, Narvik. — Det turde dog54

vistnok vise sig, at her som saa ofte vil hver enkelt opnaaet Indrømmelse med Nødvendighed drage Kravet om en næste efter sig.

Thi selv om Danmark i tavs Passivitet fandt sig i, at en tysk Flaade besatte Sprogø og minespærrede Bæltet fra Halskov til Knudshoved, saa er Sagen ikke hermed omme. I det Øjeblik man fra dansk Side udfører den paatænkte Uddybning af Drogden, gaar Hovedvejen til Østersøen for Fremtiden atter gennem Øresund. Men saa bliver Besiddelsen af København ubetinget afgørende folden, der vil spærre denne Hovedvej. Fra Forter paa Saltholm og Amager vil den kunne beherskes. Hovedstaden vil afgive et betydningsfuldt Støttepunkt for den Flaade, der hjælper at spærre Sundet. Men skulle alle heraf følgende Ønsker om Hovedstadens Afstaaelse osv. efterkommes overfor Tyskland, saa betyder det Danmarks Underkastelse. Og fra et tysk Flaadekravs Side er Sagen end ikke hermed omme. Den varige Besiddelse af bele Danmark maa staa som det ønskelige. Thi herved vil Tyskland blive sat i Stand til ikke blot at lade Flaaden yderligere vokse, men tillige at kunne forsyne den med talrigt, søvant Mandskab. Besiddelsen af Danmark betyder for Tyskland en afgørende Forøgelse og Forbedring af Flaaden samt det sikrede Herredømme over Østersøen. Kun et sidste Fremskridt vilde mangle endnu, men

dette vilde sagtens heller ikke, naar det øvrige var opnaaet, forblive ei blot tomt Ønske: Besiddelsen af Skaane. Herved vilde ikke alene Flaadebudget og Mandskab kunne forøges, men del vigtigste: Tyskland vilde være i Stand til at gaa rationelt frem og spærre Sundet hvor det er smallest, mellem Helsingborg og Helsingør.

Paa lignende Vis er Rusland stillet overfor Sverig og Norge. Selv 0111 Sverig kunde tænkes at ville afstaa det metalrige Landskab Norrbotten og Norge hele Landet ned til Sallen Fjord, saa at denne og Piteelv i Sverig blev55

fremtidig Nordgrænse — det mindste som Rusland maatte kræve for at have uhindret Forbindelse med Havnebyen Narvik og fri Sejlads ud derfra gennem Vestfjorden — saa vilde dette dog kun ganske foreløbigt kunne mætte dets Trang. En Havn længer syd paa er selvfølgelig at foretrække. Trondhjem, Bergen, Stavanger, Ivristianssand ligge bestandigt bedre som Krigshavne ved Atlanterhavet. Og idet saaledes Flaadens Krav og Ruslands Trang som ürypstensdannelser vil skride sydefter, indtil hele Norge er inddraget, maa Sverig med Nødvendighed følge med. Thi det ligger i Sagens Natur, at Rusland ikke vilde kunne finde sig i at have et uafhængigt »Hinterland« mellem sig og sin Flaade, hvorved denne jo under en Krig kunde tænkes at blive afskaaren fra Landforbindelse med Set. Petersborg. Men i Besiddelse af Norge og Sverig vilde Rusland have virkeliggjort sin stolteste Sømagtsdrøm. Thi disse to Lande vilde delvis kunne betale og i hvert Fald helt og holdent kunne fortrinligt bemande den ypperste Stormagtsflaade.

Danmarks og Norges og Sverigs Stilling er da én og samme fra den Stund, da Herredømme paa Havet blev Genstand for Stormagternes Kapløb. Naturen har tegnet de tre nordiske Lande som en mindre og en større Klo udstrakte i Havet. To Landstormagter, der har faaet Smag for Søen, søge, den ene fra Svd, den anden fra Øst, at bemægtige sig hver sin af de to. Det er kun en ringe Trøst for de truede Folk, at hvis de tvende Stormagter engang virkelig skulde faa fuldt opnaaet, hvad de attraa, vilde de ifølge Forholdenes Natur straks nødes videre til indbyrdes Kamp mod hinanden.56

VIII.

De tre nordiske Brødrefolks Stilling vilde i Længden være haahløs, hvis de var alene med deres to mægtige Naboer. Intet vilde jo i saa Fald kunne hindre disse i under en foreløbig Enighed at dele dem, saa at Rusland tog Sverig og Norge, Preussen Danmark. Først bag efter vilde der naturligt opstaa Krig mellem Erobrerne om den ene Fløj af Dobbeltdøren til Sundet, Skaane, og om Herredømmet paa Havet.

Men til Held for Norden har det endnu en Nabo eller Genbo, søværts, der baade er Stormagt og har Livsinteresser at hævde i nordiske Forhold. For England er, efter at det er kommet paa en venskabelig Fod med dets nærmeste Genbo Frankrig, intet europæisk Magtforhold saa betydningsfuldt som Bevarelsen af et uafhængigt og stærkt Skandinavien.

Og dette er let forstaaelige Thi intet af de tre nordiske Riger har nogen Interesse, som er i Strid med Englands velforstaaede egne. De tre danne tvertimod, saa længe de forblrve selvstændige, en Slags Læbælte for det og tjene samtidigt paa engang som Forraadskamre og Af-sætningsomraader. Men omvendt: I fremmed Stormagts Eje vilde de udgøre en Fare af Rang for Englands Stilling som første Stormagt paa Havet. Et Tyskland, der var i Besiddelse af Danmark og en dertil svarende forøget Flaade, vilde ikke blot spærre England ude fra Østersøen, men kunne blive det en jævnbyrdig Modstander paa Havet. Og en russisk Krigshavn i Kristianssand, en russisk Orlogsflaade bygget for Ruslands uudtømmelige Pengemidler og bemandet med den skandinaviske Halvøs næsten lige saa uudtømmelige, dygtige Mandskab vilde true mere end Herredømmet paa Vesterhavet. Et samtidigt udført Stod tillands mod Indien og tilsøs mod Øriget selv med efterfølgende57

Landgang vilde kunne tilintetgøre England helt som Magt af Betydning.

Hvilket Tilfælde vi da end forudsætte, Preussens Erobring af hele Danmark eller Ruslands af Norge og Sverig, saa vil begge medføre en saadan Fare for England, at dette vil være henvist til for enhver Pris at maatte søge at hindre sligt.

Mellem disse tre Magneter er Nordens Fremtidsskæbne ophængt. *

Opgaven for enhver nordisk Udenrigspolitik er hermed givet. Den maa gaa ud paa i enig Fællesoptræden at hævde de tre Rigers Neutralitet. Det enes Undergang vil med Nødvendighed drage de to andres efter sig. Men idet denne Hævden af Rigernes Neutralitet ganske af sig selv antager Form af Kampberedthed overfor de to mulige Angribere og Tillid til Hjælp fra den, hvis Skæbne bestemmes med Nordens, maa de tre Brødrefolk ikke heller lade sig drive ud af denne rygdække Stilling og paa Forhaand tage Parti. Deres Maal er kun Neutralitet. De bør under ingen Omstændigheder lade sig forlede til at blive stadige Forbundsfæller af England og saaledes tjene som Forposter og Murbrækkere for dettes mulige Angrebslyster mod de to Landstormagter. I Politik gælder engang for alle kun ét: Interesser. England trænger til Norden, Norden trænger til England. England hjælper sig selv, naar det yder det neutrale Norden kraftigt Rygstød og Hjælp, hvis dettes Neutralitet krænkes ved preussisk eller russisk Forsøg paa Erobring. Men det neutrale Norden hjælper sig selv ved ikke at lade dette selvfølgelige engelske Rygstød forvandles til et Stød i Ryggen, fremad, ud af dets Neutralitet, hvor denne ikke er truet.

Norden ønsker kun ét: at forblive neutralt.58

XXIII.

Den Fots var sordning, som disse ydre Forhold synes at kræve af et enigt Norden, der vil hævde sin Neutralitet, lader sig i de store Træk nogenlunde let overskue.

Del første, selvfølgelige Krav, der stilles til de tre nordiske Folk, er, at hvert især af dem opfylder sin Part af den fælles Forpligtelse: at være rede til at værne sin Neutralitet. Som Danmark i de sidste 30 Aar ikke at kunne bestemme sig, men vakle imellem Befæstning af København eller Udvikling af Flaaden og i den Anledning intet helt at foretage sig, er en Brøde ikke blot mod Landets egen Selvstændighed, men mod det samlede Nordens. Thi de tre Folks Skæbne er uopløseligt knyttet til hinanden. Danmarks Undergang vil drage Skaanes efter sig, blotlægge den skandinaviske Halvø mod Syd og ustandseligt trøske den opefter. Kommer Angrebet nordfra, er Faren fælles. Norge erobres i Sverig, Sverig i Norge. Den første Hovedregel er derfor: Intet Hul i Værnet, men trofast og ærligt Beredskab hos enhver.

Hvad Forsvarets Enkeltheder angaaer, saa synes der at være fire Punkter, mod hvilke et fjendtligt Stød fortrinsvis maa blive ført. Skeer Angrebet nordfra, vil det rimeligvis blive rettet enten mod Havnen Narvik i Norge eller mod Fæstningen Boden i Sverig. Kommer Angrebet fra Øst, vil det vistnok blive ført mod Stockholm. Skeer Stødet fra Syd, vil det blive rettet mod København. Det er da hvert af Folkenes Pligt, at befæste disse Punkter saa stærkt, som de formaaer. Thi disse Pladser i fjendtligt Eje betyder Dødssaar. Herfra rulles Besiddelsen af det øvrige Land letteligt op. Øg engang erobrede, opgives de ikke af en59

maalbevidst Fjende før end efter den haardeste Kamp, der vil koste hvert af Folkene langt, langt ud over, hvad den oprindelige Sikring havde krævet.

For Ndrviks Vedkommende synes Forsvaret lettest, den behørige, stærke Befæstning til Lands og til Søs naturligvis forudsat. En Overrumpling fra Søsiden vil kun kunne forsøges udført med den forholdsvis ringe Flaadeafdeling, der kan udsendes fra Arkhangelsk, og vil derfor med tilstrækkelig Agtpaagivenhed vistnok nogenlunde let kunne afværges. Hovedfaren ligger fra Landsiden. Men med fri Adgang fra Søen vil Norge være i Stand til her at samle en stor Del af sin Hær og anvende den til Forsvaret. For saa vidt Angrebet rettes alene over norsk Grund, vil ogsaa Jærn-banen syd paa over Gellivare til Luleå og Boden være en Tilførselsvej.

Sandsynligheden taler dog for, at Angrebet, selv om det især gælder Narvik, vil føres over svensk Grund fra Finland, saaledes at selve denne Jærnbane vil blive benyttet til russisk Angrebslinie. Idet baade Sverig og Norge saaledes ere angrebne, vil Forholdet tillige skifte Karakter for Angrebspunkternes Vedkommende. Narvik og Boden blive gensidigt Flankestillinger til hinanden og kunne, trods Afstanden, yde hinanden Hjælp ved hver især at true den fjendtlige Forbindelses-Linie.

Meget taler for, at Fjenden under disse Forhold vil nodes til at sætte al Kraft paa Angrebet af Boden, der frembyder den Fordel for ham, at den efter en heldig Kamp muligt helt kan omringes. Omvendt vil ikke blot Sverig men Norge tillige være henviste til at gøre, hvad de formaa, for at forsvare Boden. Erobres denne og

tilintetgøres her den svenske Hær, saa ligger Vejen aaben ikke alene til Stockholm men ogsaa til Trondhjem. Og erobres denne sidste, saa kan Rusland roligt lade Narvik foreløbigt ligge. Men er Boden saaledes Nøglen til baade Sverig og Norge, saa er60

det et Spørgsmaal, der uden Tvivl vil blive Genstand for Drøftelser og Aftaler allerede i Fredens Dage, 0111 det ikke er ogsaa i Danmarks velforstaaede Interesse og derfor dets Pligt i givet Tilfælde at vde ogsaa sin Hjælp til dens Forsvar. Ventes der, indtil Kampen er trukken længer svdpaa, saa at Faren bliver selvindlysende, turde det maaske være for silde. Ganske det samme vil kunne gælde om Tidspunktet for Afsendelsen af en engelsk Landgangshær. Med slige Forhold for Øje synes det ogsaa klart, at Faren nordfra maa kræve saavel et befæstet Stockholm som norske Fæstningsværker ved Jærnbane-Adgangen til Trondhjem.

Er en Befæstning af Stockholm saaledes en nødvendig Sikring mod Faren fra Nord, saa synes den ligeledes at maatte kunne faa Betydning overfor et muligt Angreb fra Øst. Imod et saadant vil det nemlig vistnok vise sig, at den nuværende Dækning af Adgangen fra Søsiden ikke indeholder den fulde Sikring. En Overrumpling med uventet Landgang et eller andet Sted paa Kysten i Stockholms Län er en Mulighed, som man næppe helt vil kunne se hort fra. Begivenhederne saavel 1713 som 1809 indeholder en Lære, som det vistnok vil være klogt at tage Hensyn til. Baade aabent Vande og islagt Bro over Alandsøerne kunne under særligt ugunstige Forhold byde Vej for en uventet Fjende.

Men er Stockholm selv befæstet, vil heri ligge det bedste Værn mod ethvert Forsøg paa Overrumpling. Thi et Angreb af denne Art er ifølge Sagens Natur et meget voveligt Foretagende. Lykkes det ikke straks, vokser Sandsynligheden for, at det helt vil mislykkes. En Isbro er aldrig i Længden at lide paa. Og med aaben Sø vil i Løbet af en l'ge en engelsk Flaade kunne være tilstede og afskære den landsatte Styrke. Selve det, at Stockholm er befæstet og ikke lader sig overrumple, turde da maaske blive tilstrækkelig Grund til, at et Angreb af denne Art ikke foretages.1

Det fjerde og mest udsatte Punkt er København. Denne Bys Beliggenhed ved en stor Færdselsaare, som den selv er interesseret i at gøre endnu mere befærdet (f. Eks. ved Drogdens Uddybning), indeholder en stadig Fare. Det vil være fristende under en Krig at sætte sig i Besiddelse af København, selv om Krigen slet ikke angaaer Danmark men føres mellem to fremmede Magter, f. Eks. England og Tyskland, om Adgangen til Østersøen. Begivenhederne i Foraaret 1904 og under »Marokko-Affæren« 1905—6 ville uden Tvivl, engang tilstrækkeligt oplyste, vise, hvor udsat Byen ved begge disse Lejligheder har været paa en Tid, hvor dens fleste Beboere sorgløst oversaa Faren. At Besiddelsen af København vil være afgørende under en Krig, hvori Danmark selv bliver indviklet og som drejer sig om Landets Erobring, turde næppe trænge til noget Bevis. Er Landets Hovedstad med alle dens Krigsbeholdninger først i Fjendens Magt, saa er hermed videre Forsvar lammet baade til Søs og til Lands.

En Befæstning af København vil saaledes vise sig nødvendig af en dobbelt Grund. Dels skal den under en fremmed Krig eller en blot optrækkende Udsigt til en saadan hindre, at den første den bedste af de uenige Parter forud bemægtiger sig denne bekvemt beliggende og vel forsynede Operationsplads. Dels skal den, naar Danmark selv bliver paaført Krig, hindre dets Erobring. Et stærkt befæstet København vil udgøre Hovedbetingelsen for Danmarks Neutralitet.

At dette forholder sig saa og ikke for Danmark indeholder nogen uløselig Opgave vil fremgaa af en nærmere Betragtning af de Omstændigheder, under hvilke København kan vente Angreb. Hvis det blot drejer sig om en Krig mellem fremmede Magter, vil et stærkt befæstet København ikke indbyde lil noget Forsøg paa forud at bemægtige sig denne By til Operationsplads. Hvor fristende62

end Besiddelsen af den kunde være, hvis den kunde tages i en Haandevending, saa vil det efter al Sandsynlighed næppe kunne lønne sig først at ofre baade Tid og Kræfter paa dens Erobring. Dertil afgøres Søkrige nu til Dags for hurtigt. Danmark vil i saa Fald netop paa Grund af Københavns Befæstning helt kunne undgaa at indblandes i Krigen og nøjes med den ulige nemmere Rolle bagefter at vise Venlighed mod den sejrende Part.

Hvis derimod Krigen er Danmarks egen, og Landets Erobring søges opnaaet ved et samtidigt rettet pludseligt Angreb paa København af en tysk Flaade i Sundet og et til Sjælland overført tysk Armékorps, saa stille Forholdene sig selvfølgelig vanskeligere. Det vil i saa Fald gælde om at kunne holde ud de to-tre Døgn, som udkræves til, at den overlegne, engelske Nordsøflaade, der stadig ligger kampklar, kan være til Stede. Fra det Øjeblik, da denne har ryddet Øresund og Farvandene omkring Sjælland og dermed afskaaret det fjendtlige Armékorps fra enhver Forbindelse med Hjemlandet, ville Forholdene helt skifte Karakter. Faren for Udhungring er omme, idet København nu vil være i den livligste Forbindelse med Malmö og Sydsverig. Fjenden vil komme i en meget vanskelig Stilling paa Grund af den absolute Umulighed for Tilførsel af Krigsfornøden-heder. Belejringen vil under disse ændrede Forhold have Udsigt til at mislykkes. Hvorvidt Danmark alene vil være i Stand til tilsidst at slaa og tilfangetage det afskaarne fjendtlige Korps, er vel tvivlsomt. Dette turde maaske blive et af de Tilfælde, hvori der efter forud truffen Aftale mellem de tre Brødrefolk ydedes Bistand af de to andre.

Under andre Tilfælde end det ovennævnte vil Københavns Indeslutning tillands og tilvands næppe indtræde, idet en engelsk Flaades Nærværelse i danske Farvande allerede fra Krigens Begyndelse vil udelukke sligt. Men selv i værste Tilfælde, hvor det kræves af Københavns Be-63

fæstning, at den skal kunne yde Værn mod fjendtlig Overrumpling indtil engelsk Flaades Komme, synes denne Opgaves Løsning ingenlunde uoverkommelig for Folkets Kræfter.

XXIV.

Foruden disse fire befæstede Punkter — Narvik, Boden, Stockholm og København — som Sikringen af Nordens Neutralitet synes med Nødvendighed at maatte kræve, vil der endnu være nogle andre, som uden Tvivl ville stille sig som ønskelige. Hertil hører, som ovenfor berørt, Jærn-baneadgangen til Trondhjem. Fremdeles de alt nu tildels udførte Fæstningsanlæg til Dækning mod Søsiden af Byerne ved Havet lige fra Stockholm Kysten rundt til Trondhjem. I denne Række mangler dog for Tiden lo Byer tilstrækkeligt Værn, skønt de begge ligge meget udsatte. Det er Malmø og Helsingborg. Det vil sikkert vise sig hensigts-svarende at dække disse to, hurtigt voksende Endepunkter for Sverigs Jærnbaneforbindelse.

For Danmarks Vedkommende turde blandt andet Begivenhederne i Aaret 1905 paany have henledt Opmærksomheden paa det uheldige i at lade Nørrejylland henligge ganske uden nogen befæstet Samlingsplads. Det kan vise sig formaalstjenligt at have Mandskabet dér til rede for i visse Tilfælde at tilkendegive Begeringens Vilje til at hindre, at dansk Grund benyttes uden Forlov som Angrebsvej syd paa. Og end mere vilde det kunne stille sig som nødvendigt under et tvsk Angreb paa Danmark ikke at lade den største danske Landsdel henligge uden Forsvarspunkt. En Fæstning i Nørrejylland vil da uden Tvivl blive anset for ønskelig. Det er ikke usandsynligt, at den vil blive anbragt ved Kysten, da Søen kan paaregnes et Par Døgn efter Krigens Udbrud at være ryddet af engelsk Flaade.54

Det ligger i Sagens Natur, at et neutralt Nordens Forsvarsberedskab under de givne Forbold ogsaa vil ytre sig i Ordningen af de enkelte Landes bevægelige Værn, Hær og Flaade. Gensidige Aftaler om en vis Fællesplan i Ordningen vilde vel falde naturligt. Her skal kun antydes, at en større Bevægelighed i det hele maa blive Følgen. Hvis Hærene i visse Tilfælde skulle komme til at virke sammen, vil det ligge nær at søge Evnen hertil fremmet ved Fællesøvelser af og til i Fredens Dage. At Flaadernes Opgave vil blive en anden og større end tidligere er klart. De bliver ikke længer blot Kystforsvar og Minevagter i fordums Forstand. Der vil under Forsvaret af København være Smuthuller fra Karlskrona til Gøteborg. Den svenske Flaade kan faa til Opgave at afbryde Russernes Forbindelser i Ryggen ved Torneå. Og alle tre kan de blive kaldte som væbnede Ilbud og Deltagere i Englands store Kamp for fælles Sag i Vesterhav og Østersø.

Thi det maa ikke glemmes: det neutrale Nordens Selvforsvar er ikke haabløs Færd, en Lilleput, der alene værger sig mod Kæmper. Norden er selv kun en Del af et større Hele, udgør kun delvis Stridens Genstand. Det, der foregaar, er, at de to Landmagter Rusland og Preussen med Vold vil til Havs, men drives tilbage af Havets nuværende Behersker, England. Det er del britiske Riges Livsinter-esser, dets hele hidtidige Betydning som Sømagt, hvorom Kampen vil komme til at staa, hvad enten den saa vil blive ført ved Narvik, Boden, Stockholm

eller København.

XXV.

Det ligger nær for en nordisk Betragtning at tage et Skøn over Varigheden af den Fare, der truer Norden fra dets to store Naboer. Ikke for herpaa atbygge nogen Plan om at turde opgive Forsvar. Thi givet er det, at Faren er tilstede og er truende. Men den er jo først ret vokset til siden Midten af det forløbne Aarhundrede, da Preussen og Rusland begge flk Drift til at være Stormagter til Søs og vinde Flaadehavn vesterpaa. Maaske kunde et opmærksomt Blik da allerede nu øjne Tegn, der varslede Udsigt til, at det blot gælder om at holde ud, thi Uvejret maa engang tage af.

Det hjælper ikke her at henvise til, at Driften til at vinde Flaadehavn og Magt til Søs blot er en nv Form for Erobringstrang og som saadan fordømmelig. Derfor vil den ogsaa nødvendigvis ophøre af sig selv, naar Indehaverne, efterhaanden som Verden gaaer fremad, bliver sig dens Ugudelighed bevidst. Vikingers Ætlinger bør mindes, at den samme Trang har engang behersket deres Forfædre, og ærligt tilstaa, at naar de selv nu ikke længer besjæles af den, er Grunden ikke blot den, at Slægten er bleven ældre og fornuftigere, men tillige, at de ere blevne de smaa. Det højeste, de kan tillade sig, er et lønligt Smil over, at Erobring nu foregaar i Civilisationens Navn og at baade Czarens og Kejserens Gud hver især ønsker netop Rusland eller Preussen udvidede. Det er dog sundt for Nordboere samtidigt at mindes, at ogsaa deres Forfædre i sin Tid plyndrede løs baade under Ravnebanner og under Korsflag.

Nej, Spørgsmaalet er et simpelt Magtspørgsmaal. Er der Tegn til, al Kræfterne hos de to Stormagter ville holde ud under denne uafbrudte Erobring eller at de ville svækkes og da hvor?

For Ruslands Vedkommende er Svaret vanskeligt. I det forløbne Aarhundrede har det først forgæves rakt efter Konstantinopel. Derpaa har det med rivende Fart bredt sig i Asien og tilsidst grebet efter Port Arthur. Her har det rørt ved den stærkt ladede, østlige Elektrisermaskines gule Knap og faaet saa voldsomt et Stød, at det er faret66

tilbage. Foreløbig synes dets Selvherredømme splittet og lammet. Men hvad vil den sandsynlige videre Følge blive? At det skulde kunne hurtigt gaa over til et frit Lands Vaner og helst ville dyrke egen, fredelig Udvikling er næppe troligt. Militært Diktatur vil uden Tvivl oftere som Kastevinde gaa over det grumset oprørte Folkehav.

Men hvilken Drift udefter vil Kolossen da halvbevidst ledes af? Vil den ikke nu, da dens Flaade er lukket inde mod Syd, og da den er spærret fra isfrit Hav mod Vest og Øst, stadigt eller dog blot i Øjeblikke med øget Kraft hige mod Nordvest?

Denne Mulighed er saa nærliggende, at den bør mane Norden til den største Agtpaagivenhed, til stedse at være kampberedt paa Post. Nægtes kan det dog ikke, at samtidigt har de nye Forhold delt Ruslands Kræfter og tvunget det til selv at maatte tage hemmende Hensyn baade til Øst og til Vest. Mod Øst har det faaet en mægtig Nabo i Japan-Kina, der efter al Sandsynlighed vil give det nok at skaffe med at dæmme op for den Udvidelsestrang, som herfra vil strømme det imøde. Øg mod Vest har det i Preussen faaet en Nabo, om hvis Venskabs Paalidelighed Frem tiden med Nødvendighed maa vække Tvivl.

En Hovedgrund til Ruslands Trang til Havn ved Atlanterhavet er, at det er blevet forfordelt og overfløjet af Preussen. Tidligere kunde Rusland nøjes med at have Havne ved Østersøen. England var det ganske vist overlegent til Søs. Men blandt Østersømagterne var Rusland den stærkeste Sømagt, og Danmark laa som et ret bekvemt anbragt Stykke Forland mellem det og England, spærrende for Indløbet. Men 1864 fik Preussen Kielerhavn, uden at Rusland opnaaede noget Vederlag. Øg hurtigt er siden da den tyske Flaade vokset op til at være den russiske langt overlegen. Ruslands Havnebyer Libau, Riga, Reval og Kronstadt har nu kun fri Sejlads af Preussens Naade. Del var en blandet Høflighed, da67

Kejser Wilhelm i Sommeren 1905 i Spidsen for en stærk Panserflaade mødtes med Czaren i Finlands Skærgaard. Czarens egen Østersøflaade var ikke repræsenteret. Den laa ikke heller ved Kronstadt. Men tilbunds eller som Bytte ovre ved Japan.

Sligt behøver ikke at understreges med tysk Massivitet for at bemærkes. Det var daarligt spillet, da Rusland overlod Preussen Kielerhavn. Preussen har nu stænget sin Nabo inde til Søs. Men Fremtiden synes med Nødvendighed at maatte føre Striden op paa Landjorden. Et Blik paa Preussens Forhold vil gøre dette tydeligere.

XXVI.

Preussen har i Løbet af Aarhundreder levet som Erobrer. Bestandigt er det blevet større. Størst har det gentagne Gange vist sig i Modgang, naar forbitrede Naboer havde skrevet dets Dødsdom, men det tappert holdt ud. En saadan Fortid afsætter Racemærker og forpligter. Det maa blive ved paa samme Vis. Dets Herskerhus maa, lydhør for Statens bærende Tanke, gaa videre, selv om Banen er fuld af Farer. Thi det kan jo ikke nægtes, at det er langt lettere som Rusland at være Erobrer i det store, fjerne, halvciviliserede Asien end med Preussen at storme løs i Europas Glasbutik. Alt her er overset og offentligt, den evige Ubændighed volder voksende Uvilje, og selv Vinding giver Skaar. Der sidder Glasskaar i alle Preussens nyeste Udvidelser, i Nordslesvig, i Hannover, i Elsass-Lothringen, i Herredømmet over Østersøen. Og Splinter har saaret de overvundne, der undslap, baade i Øslerrig og Sydtyskland.

Men Vejen fører ustandselig videre. Der er Held i den. Lavinen maa rulle, selv med Udsigt til at splittes.

Allerede Marokko-Affæren viser Preussens fortsatte Til-

5*68

bøjelighed lil at gribe til, naar Øjeblikket formentligt maatte vise sig gunstigt. Trang lil Koloniudvidelse ligger i den lige Linie af Tysklands Udvandrings-Overskud og Flaadefor-øgelse. Men selv om Marokko-Tvisten vil blive bilagt i Mindelighed, er der et andet Spørgsmaal, som synes at maatte føre til Krig.

Østerrig-Ungarns Opløsning stunder til og vil efter al Sandsynlighed foregaa enten ved Kejser Franz Josephs Død, eller naar de indre, sprængende Grunde blive for stærke. Preussens Opgave her er klar. Det maa tilegne sig den tyske Del af Østerrig, hvor besværlig saa end Forøgelsen med halvt uvillige, katolske Undersaatter kan forekomme, og hvor faretruende end Besiddelsen af Triest kan stille sig med Middelhavspligter og Italiens sikre Fjendskab.

Som Vederlag synes Rusland henvist lil mindst at maatte kræve Østerrigs polske Landsdele (Galicien og Bukovina). Men herved vil et gammelt, ondt Saar bryde op, Mindet om en af Europas største politiske Misgerninger, Polens Deling. Dengang delte paa Preussens Anstiftelse de tre Naboer det ulykkelige Land. Naar nu den ene af de tre ikke er mere, vil Arven saae Splid. Thi tre Dele kan holde hverandre i Ligevægt, naar de strammes bagfra. Men ikke Totrediedel mod Entrediedel. Det mindre vil drages mod det større, Preussens polske Landsdele mod den under Rusland samlede, største Del af det gamle Polen. Der vil kun behøves den mindste Drivkraft, en Smule fri Forfatning eller Skin af Selvstændighed i russisk Polen, for at give Bevægelsen Fart. Rusland og Preussen ville i saa Fald paa Grund af Polen blive Dødsfjender. Og Saaret vil næppe kunne læges, thi Panslavismens Spydsod sidder deri og stinger videre indefter mod Böhmen og Mähren.

Saa vil ved Preussens sidste og største Erobring (Østerrig) dets haardeste Tid være kommen. Preussen vil da have blivende Fjender mod Øst i Rusland, mod Syd i Ita-69

lien, der harmes over Triest og Sydtyrol, mod Vest i Frankrig, der ikke glemmer Elsass og Lotringen, og mod Nord i England paa Havet.

Hvis ikke alle Regler slaa fejl, vil slige Forhold vistnok virke fordelende paa Faren for de tre nordiske Riger. Preussen vil faa nærmere Virksomhed end at udstrække sin Haand efter Danmark. Og Rusland vil vel, for en Tid, kunne nøjes med at sønderlemme i Preussen.

Det synes da, som 0111 det politiske Barometer, selv om det for Tiden viser truende Højtryk over Norden, tillige varsler Muligheden af, at Faren under sin nuværende Form ikke er »bestandig«.

XXVII.

Under Iagttagelsen af de politiske Udsigter for de tre nordiske Brødrefolk har vi ganske tabt en anden Fare af Sigte, som vi dog tidligere ansaa for betydningsfuld. Det er den Fare for Forringelse, som ikke skrev sig fra Landtab, men fra Svind i Befolkningstilvækst, den Tilbagegang, der ytrede sig i, at andre Nationer ganske anderledes hurtigt tiltog i Folketal.

Vi blev denne Nordens forholdsvise Tilbagegang første (lang vår omkring Aar 1700. Den stod i Forbindelse med andre Folks Overgang til Erhverv ved Industri. Og den lik rivende Fart, da man opfandt Dampmaskinen, og Kul blev Industriens daglige Brød. I Midterstriben af Europa, fra England gennem Belgien og Nordfrankrig, Mellemtyskland helt over i Rusland, hvor der overalt findes Kullejer under .lordens Overflade, skød der nu en bestandig talrigere Befolkning frem. Dens Erhvervskilde syntes uudtømmelig, og med stigende Dristighed indlod den sig paa Fabrikation af alt, indtil den tilsidst forsynede ikke blot hele Europa men alle fem Verdensdele med sine Varer.70

Ligeoverfor denne rivende Befolkningstilvækst er Nordens tre Folk forlængst blevne de Smaa.

Hvorledes stiller nu Fremtidsudsigterne sig paa dette Omraade? Hvis det skal vedblive at gaa videre paa samme Maade som hidtil, synes Vilkaarene for de tre nordiske Folk kun ringe. Ganske vist er i Lobet af det sidste Aarhundrede deres Folkemængde vokset og Byerne tiltagne i Storrelse. Men samtidigt har de tre Lande afgivet et stort Befolknings-Overskud i Udvandring til Amerika. Og selv om Befolkningen hjemme er bleven fordoblet, saa at der i hvert Land af én Million er bleven to, forslaaer dette ikke imod, at hos store Naboer er 25 blevne til 50. De store har Forspringet, og selve Forspringet er det, der fylder. Hvad hjælper det da Norden, at politisk seet vil truende Naboer maaske faa nok indbyrdes at skaffe, hvis de nordiske Folk selv talmæssigt og økonomisk skulle trykkes bestandigt dybere ned, indtil de tilsidst forsvinder blandt de Folkefærd, hvormed man overhovedet regner.

Besvarelsen af dette Spørgsmaal er i samme Grad vanskelig, som Sagen selv er betydningsfuld. Meget synes dog at tyde paa, at Spørgsmaalet ikke længer er et blot nordisk men er gaaet over til at blive et fælles europæisk. Med andre Ord, Faren truer ikke længer Norden alene men hele Europa. Det synes nemlig, som om vor Tid har oplevet et af de store og afgørende Vendepunkter i Historien, der sætter blivende Skel mellem Fortid og Nutid. Det 20de Aarhundredes Begyndelse viser Træk, der kunde stemple det som Indgangen til ei nyt Tidsrum i Verdenshistorien.

I en Sag som denne nytter det ikke at kræve Beviser, thi de vise sig først tydeligt bagefter, naar Udfaldet er afgjort og indtraadt. Det højeste man kan vente, er Paavisning af Tegn, der synes at tyde i bestemt Retning. Med alt Forbehold overfor den ringere Grad af Vished, der ad saadan Vej kun kan opnaaes, har det i en Livssag som71

denne for de nordiske Brødrefolk sin Interesse at lytte til, hvorledes Tidens Tegn lade sig tyde.

En ikke usandsynlig Tydning lyder saaledes:

Den Forringelse, som hidtil har ramt de tre nordiske Folk, har nu strakt sig til hele Europa. Hvad der er foregaaet og endnu under Begivenhedernes Støvsky kun halvt utydeligt lader sig til Syne, er, at Magtcentret paa Jorden er ved at flytte sig. Den Kulturkraftens Vandring, som man hidtil i Historien har kunnet følge i dens Solvej fra Øst mod Vest — fra Flodlandene i Sydasien over Babylon, Ægypten, Grækenland, Bom, Mellemeuropa — har nu fra England gjort sit Skridt over Havet. Kulturkraftens Tegn staar over Nordamerika og virker alt i Japan—Kina. Et Døgn i Menneskehedens Udvikling er ved at udrinde.

For Europas politiske Stilling er Virkningen fælles. Alle de saakaldte Stormagter er blevne mindre, fole sig usikre og smaa i Forhold til de nye Folkelegemer med uhørt Overskud af Kraft, Nordamerika og Japan—Kina. En Anelse gaar gennem de fordums Stormagter i Europa om, at det var et Blændværk, hvad man saa fast troede paa endnu for halvt hundrede Aar siden, at hele Jorden tilhører Europa. Man føler det ligesom sitre i Kolonierne. Selv den yngste Krvhed med dens Tale om at slaa til »med pansret Næve« er bleven taus i dette Forhold. Alle holder sig rede til at liste hort fra den gamle Have, Kina, hvor man endnu for faa Aar siden rask plyndrede løs og bød

Opium som Tak.

De politiske Følger heraf ramme foreløbigt kun Regeringerne i Europa. Men de sociale og økonomiske Følger ramme Folkene. Den væsentligste økonomiske Følge er, at Europa ikke længer bestemmer Varepriserne. Magten herover er gledet vesterpaa. Saalænge den holdt sig alene i Nordamerika, maatte Virkningerne mildnes ved, at Arbejdslønnen dér ikke er mindre end i Europa. Prisen for Lev-72

nedsmidler i Europa har vel gentagne Gange i den senere Tid været sat i Sving af den amerikanske Produktion, og amerikanske Fabrikvarer har af og til ført økonomisk Krig med europæiske, men hidtil har Virkningerne dog været mindre. Faren for Europa er først ret indtraadt, efterat Japan er traadt ind i Hækken af de tilvirkende Lande. Hermed er, økonomisk. Sluserne aabnede for den saakaldte »gule Fare«.

I Japan og Kina arbejdes der ypperligt i en 10—11 Timers Arbejdstid for en Dagløn af 25—50 Øre. Der er Overflod i begge Lande, særlig i Kina, af baade Arbejdere og Kul. Tilvirkningen af alt det, Verden behøver, lige fra Sy-naale til Jærnskibe og Lokomotiver, fra Traad til Bomuldstøjer og Klæder o. s. v. vil da i det lange Løb uvilkaarligt drages derover. Først i Fonn af Filialer, som europæiske Fabrikanter anlægge derovre for at udnytte den billigste Arbejdskraft. Siden som selvstændig Drift af Indfødte, der har lært dem Kunsten af.

Europa vil ikke kunne holde ud i den herved opstaaende Kappestrid, thi ingen europæisk Arbejder vil eller kan nøjes med en Dagløn som den kinesiske og japanske. Selv om denne maatte blive forhøjet ved Paavirkning fra Europa, vil den dog i et uoverskueligt Aaremaal vedblive at være et alt ødelæggende Underbud. Følgen maa for Europas Vedkommende blive, at Fabrikerne efterhaanden vil komme til at staa tomme. De mørke Kullejer tværs ind gennem Europa, der engang fremkaldte og nærede Erhverv og talrig Befolkning, vil saa blive Udtryk for Mangel paa Agerbrug og for hungrende Overbefolkning. Der vil kun være ét Middel imod den overhaandlagende Fattigdom: Udvandring enten fil dyrkelige Dele af Landet selv eller til fjerne Kolonier. Men i hvert Fald maa de Hænder, der i mange Slægtled har været vante til helt andet Brug, saa tage fat paa det uvante Værktøj: Spade og Hakke.73

Hvor hurtigt alt dette vil komme, er naturligvis umuligt at forudse. Der vil en Tid kunne dæmmes op derimod ved Hjælp af Toldlove og Beskyttelser. Europa vil maaske en Tid kunne fastholde Produktionen til eget Husbrug. Men ogsaa denne maa ifølge de naturlige Love tilsidst gaa over til den, der yder billigst. Og alt gaar med Fart nu. Lykkelige ere de Lande, der have nemt ved at anvise de arbejdsløse hjemligt Brug eller Omplantning til egne Kolonier. Men særligt uheldigt stillede ere de Lande, der som Tyskland ikke ejer synderlig Plads hjemme til liere Agerbrugere og heller ikke besidder hertil tjenlige Kolonier.

XXVIII.

Saaledes lyder, i sammentrængt Form, de Stormvarsler, som nogle af Historiens Meteorologer mene at kunne atlæse de sidste Aars store Begivenheder. De varsle ilde for Europas Fremtid. Her er ikke Stedet til i det Enkelte at prøve Værdien af en Tydning, hvis Paalidelighed dog forst Udfaldet tilfulde vil kunne afgøre. Derimod ligger det nær for Skandinaviens Folk at søge at klare sig, hvorledes — Tydningens Sandsynlighed forudsat — deres Stilling maatte tegne til at blive under en saadan fælles europæisk Tilbagegang.

Skandinaviens Stilling under slige truende Forhold synes at forme sig relativt gunstig.

Den Fabriksvirksomhed, som drives i de tre nordiske Higer, er for en Del af en egen Art. Den er enten halvt Kunstindustri og som saadan andre økonomiske Love undergiven end de almindelige, idet dens Pris mest afhænger af Tilvirkerens og Køberens Smag. Eller den er jordvokset, som Forædling af hjemlige Produkter og Drift paa Stedet selv. Mursten, 01 og Reparation af skadelidte, forbisejlende Skibe74

o. s. v. viger kun trægt i Pris for Vn*ksomhed paa den modsatte Side af Jordkloden. Til Rest bliver alligevel en Del Fabriksvirksomhed, særlig i Sverig, hvor Tilvirkning af f. Eks. Metalvarer og af Bomuldstøjer maatte synes blotstillet folden fælles Fare, der menes at true hele Europa. Ogsaa her har Sverig dog et Forspring. Metallet findes i Landet selv. Fabriksvirksomheden har ikke væsentlig overskredet Nordens eget Forbrug og kræver i hvert Fald ikke hele Verden til Marked for at bestaa. Endelig drives den delvis ikke ved Kul men ved Vandkraft.

I denne sidste ejer Sverig og Norge desuden et uhyre Reservefond, der, om end mange af de nuværende Fabriker maatte bukke under og Tilvirk-ningsstederne flyttes, peger hen paa nve Veje og nye Former for Udnyttelsen af Naturkraft.

Selv om da Norden ikke helt vilde kunne gaa Ram forbi, synes dens tre Folk mindre udsatte for Følgerne af den muligt tilstundende Omvæltning end de andre europæiske. Men hertil kommer en uvurderlig Fordel. Den Forskydning af Erhvervsmaade, den Ombytning af Virksomhed: Overgangen fra Fabriksdrift til Jorddyrkning, som hele Mellemeuropa vilde tilraade sin Befolkning men med Sorg maatte tilstaae ikke at kunne skaffe den Betingelserne for- den ligger i Norden lige for Haanden. Norden tæller for Tiden omkring 10 Millioner Indbyggere, men kan med Lethed af sit eget Skød ernære det dobbelte Antal. Det »lille Landbrug« er her Fremtidens rige Spisekammer, hvortil Døren let lader sig aabne ved øget Flid og læmpelig Udstykning.

Hertil kommer endnu nye Næringsveje eller rettere Udvikling af de gamle under de forandrede Verdensforhold. Skibsfart og Fiskeri vil efter al Sandsynlighed komme til at spille en betydeligere Rolle for Europa end forhen. Norden vil her være heldigt stillet.

Aabner saaledes de fælles truende, mørke Udsigter for Europa et lysere Udblik for Norden end for de øvrige Lande,75

bør de nordiske Folk dog ikke heraf lade sig forlede til Uforsigtighed. Det er sandsynligt, at den hele social-økonomiske Omvurdering og Forskydning vil fremkalde Uro og Folkerøre i Europa. Norden er lier som den heldigst stillede kaldet til at vise særlig Besindighed. Det ligger ogsaa indenfor Mulighedernes Kres, at netop dette Folkerøre, der i Mellemeuropa vilde kunne føre til Opstand og Revolution, maatte kunne friste en Regering til at bortlede Uroen ved at kalde til Krig mod Naboer. Norden bør være forberedt herpaa og ikke glemme just under disse Forhold at være forsvarsberedt.

De Kaar, som de tre nordiske Folk altsaa i værste Fald har Fremtids-Udsigt til, er da, som Folkene selv, sunde og jævne. Ombord i et Europa, der beskedent maa tilstaa, at dets Verdensherredømme er forbi, saa at det herefter maa nøjes med sin store Fortid og sin ærlige Vilje til fremdeles at virke efter Evne. 1 denne Kres en hædret Plads for Norden i Forhold til dets Størrelse og Iver for legemligt og aandeligt at ville brødføde en rødmusset Flok. Udkig fra Vinduet til Slægtningene derovre i den store Verdensdel, der nu fører an og faaer klare sin I'art af Sagen med »de gule«. Hjemme, som for Aartusinder siden, da Forfædrene betraadte Landet: den samme kølige Luft, det samme skiftende Sollys og friske Brus i Skov, paa Fjæld, paa Slette, de gamle, vante, hjemlige Vilkaar, der klarer

Sindet, spænder Musklen og gør Arbejdet kært.

*

Derfor lyder til de tre Brødrefolk, hvorhen de saa vender sig, fra Fortid, fra Nutid og Fremtid, bestandig Nordens det ene og samme Løsen: Frit, enigt og paa Vagt.

h. h. thieles bogtrykkeri, kobenhavn.